

SALGIN DÖNEMİNDE VERGİ, SOSYAL GÜVENLİK VE **SOSYAL YARDIM REHBERİ**

(V.1. 30/04/2020)

SALGIN DÖNEMİNDE VERGİ, SOSYAL GÜVENLİK VE SOSYAL YARDIM REHBERİ

(V.1. 30/04/2020)

Murat GÖKKAYA
Vergi Müfettişi

Hurşit KAYA
SGK Müfettişi

Yakup GÜMÜŞ
Aile, Çalışma ve Sosyal
Hizmetler Bakanlığı
Başdenetçisi

ÖNSÖZ

Salgın döneminde alınan tedbirler zaman kaybetmeksizin ve toplumun tüm kesimleri için koruyucu olması açısından sert bir şekilde uygulanmaktadır. Bu tedbirlerin ekonomik hayata etkileri de büyük olmaktadır. Alınan tedbirlerin ekonomik hayata olumsuz etkilerinin azaltılması için bazı mali yükümlülüklerin ortadan kaldırılması veya ertelenmesi, bazı sektörlerin teşviki, yardıma ihtiyaç duyan kişilere yardım yapılması uygulamaları hayata geçirilmektedir.

Ancak salgınla mücadele ve alınan önlemlerin hızı, söz konusu düzenlemelerin takibini de zorlaştırmaktadır. Aylık yayınlarla söz konusu değişimlere ilişkin bilgiler vermek de çok etkin olamamaktadır. Bu nedenle rehber şeklinde bir yayın ile tüm taraflara kısa sürede bilgi verilmesi ve kamu yararı amaçlanmıştır.

Bu çalışma Vergi Raporu Dergisi Nisan/2020 sayısında yayımlanan makalelerin yazarları tarafından, salgın döneminde yürürlüğe giren yasal ve idari düzenlemelerin vakit kaybetmeksizin paylaşılabilmesi amacıyla, söz konusu makalelerin güncellenmesi suretiyle hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM: KORONAVİRÜS SALGINI ve ALINAN ÖNLEMLER 7

1. KORONAVİRÜS-2019 (COVID-19) ve NEDEN OLDUĞU SALGIN7
2. COVID-19'UN YAYILMASINA KARŞI ALINAN TEDBİRLER8

İKİNCİ BÖLÜM: SALGIN DÖNEMİNDE VERGİ REHBERİ..... 11

1. MÜCBİR SEBEP HALİ ve SONUÇLARI 11
 - 1.1. Bireysel Mücbir Sebep Halleri ve Sonuçları.....12
 - 1.2. Genel Mücbir Sebep Hali ve Sonuçları12
2. COVID-19 SALGINI AÇISINDAN BİREYSEL MÜCBİR SEBEP HALİ ve SONUÇLARI 13
3. COVID-19 SALGINI AÇISINDAN GENEL MÜCBİR SEBEP HALİ ve SONUÇLARI14
 - 3.1. Gelir Vergisi Mükellefleri ile Salgından Doğrudan Etkilenen Mükellefler14
 - 3.1.1. Gelir Vergisi Mükellefleri14
 - 3.1.2. Alınan Önlemlerden Etkilenen Sektördeki Mükellefler14
 - 3.1.3. Faaliyetlerine Ara Verilen Mükellefler15
 - 3.2. Birinci Grup Mükellefler İçin Mücbir Sebep Halinin Sonuçları15
 - 3.3. Salgın Bakımından Risk Grubundaki Mükellefler ile Beyannameleri Risk Grubundaki Meslek Mensuplarınınca Verilenler16
4. SALGIN NEDENİYLE ERTELENEN DİĞER BEYAN ve ÖDEME SÜRELERİ.....17
 - 4.1. Gelir ve Kurumlar Vergisi Beyan ve Ödeme17
 - 4.2. KDV ve Muhtasar Beyan ve Ödemeleri ile Form Ba-Bs Bildirimi ve e-Defter Yükümlülükleri.....18
 - 4.3. Muhtasar ve Prim Beyannamesi Uygulama Süresinin Uzatılması18
 - 4.4. YMM Tasdik Raporlarının İbraz Sürelerinin Uzatılması18
 - 4.5. İhraç Kayıtlı Satışlar İçin İhracat Tarihinin Ertelenmesi18
5. ERTELENEN BİLDİRİM, BEYAN ve ÖDEME SÜRELERİ19
6. SALGIN DURUMUNUN VERGİ İNCELEMELERİNE ETKİSİ.....20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL GÜVENLİK REHBERİ 22

1. KISA ÇALIŞMA:.....23
 - 1.1. Kısa Çalışma Kavramı:23
 - 1.2. Kısa Çalışmanın Şartları:25
 - 1.2.1. Genel (Nedensel) Şartlar :25
 - 1.2.2. Özel (Yetkisel) Şartlar:26
2. KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİ:26
 - 2.1. Kısa Çalışma Ödeneği Kavramı:26
 - 2.2. Kısa Çalışma Ödeneğinden Yararlanma Şartları:27
 - 2.3. Kısa Çalışma Ödeneğinin Günlük Miktarı ve Hesaplaması:28

2.4. Kısa Çalışma Ödeneğinin Süresi ve Azami Süresi:.....	29
2.5. Kısa Çalışma Ödeneğinin Durdurulması ve Kesilmesi:.....	29
3. İŞVERENİN YÜKÜMLÜLÜK ve SORUMLULUKLARI:	30
3.1. Kısa Çalışmaya Dair Talep ve Bildirim Yükümlülüğü:	30
3.2. Kısa Çalışmaya Dair Uygunluk Tespitini İlan Etme ve Bildirim Yükümlülüğü:..	31
3.3. Prim Yükümlülüğü:.....	31
3.4. Kısa Çalışmanın Erken Sona Ermesinde Bildirim Yükümlülüğü:	31
3.5. Kayıt Tutma Yükümlülüğü:.....	31
3.6. İşverenin Hatalı veya Geç Bilgi ve Belge Vermeden Doğan Sorumluluğu:.....	32
4. KISA ÇALIŞMADA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR:	32
5. KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİNDEN YARARLANMAYANLAR İÇİN MEVZUATTAKİ SON GELİŞMELER:.....	33
6. ÇALIŞILMAYAN SÜRELER İÇİN TELAFİ ÇALIŞMASI YAPILMASI:	34

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL YARDIM REHBERİ..... 36

1. SOSYAL YARDIMLAŞMA ve DAYANIŞMAYI TEŞVİK FONU	36
2. SOSYAL YARDIMLAŞMA ve DAYANIŞMA VAKIFLARI.....	37
2.1. Yardım Kriterleri ve Hedef Kitlesi.....	38
2.2. Vakıf Yardım Başvuru ve Onay Süreci	40
3. SALGIN DÖNEMİNDE YAPILACAK SOSYAL YARDIMLAR.....	41

KAYNAKÇA 53

BİRİNCİ BÖLÜM KORONAVİRÜS SALGINI ve ALINAN ÖNLEMLER

1. KORONAVİRÜS-2019 (COVID-19) ve NEDEN OLDUĞU SALGIN

Salgın, belirli bir alanda, belirli bir grup insan arasında, belirli bir süre boyunca beklenenden daha fazla vaka görülmesi¹ ... olarak ifade edilirken; pandemi ise dünyada birden fazla ülkede veya kıtada, çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıklara verilen genel isimdir.²

SARS-Cov (Severe Acute Respiratory Syndrome- Coronavirus), şiddetli akut solunum yolu sendromu koronavirüsü kısaltması olarak anılan ve söz konusu virüsün neden olduğu solunum yolu sendromudur. 2002 yılında Hong Kong'da başlayan SARS salgını dünya çapında 916 ölüme neden olmuş ve 2003/Haziran itibariyle son vaka görülmüştür.³ 2019 yılında görülen ikinci şiddetli akut solunum yolu koronavirüsü Covid-19 (SARS-Cov2) Dünya Sağlık Örgütü tarafından 12/03/2020 tarihinde pandemi olarak ilan edilmiştir.⁴

Ülkemizde bulaşıcı hastalıklarla ilgili olarak izleme, sürveyans⁵, inceleme, araştırma, bağışıklama ve kontrol çalışmaları yapma, bunlara ilişkin plan ve programlar hazırlama, uygulamaya koyma ve gerekli önlemleri alma görevi Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir.⁶ Yapılan çalışmalar çerçevesinde 2019 yılında grip virüslerinin neden olduğu pandemi durumunda uygulanacak iş ve işlemlerle ilgili olarak 2019/5 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi yayımlanmıştır. Genelgeye göre alınacak tedbirler sırasıyla;

¹ 30.05.2007 tarih ve 26537 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bulaşıcı Hastalıklar Sürveyans ve Kontrol Esasları Yönetmeliği

² Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, "Covid-19 (Sars-CoV2 Enfeksiyonu) Rehberi", <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/>. s. 8.

³ Vikipedi, "Şiddetli akut solunum yolu sendromu", https://tr.wikipedia.org/wiki/Şiddetli_akut_solunum_yolu_sendromu#cite_note-4. (Erişim: 25/03/2020).

⁴ Dünya Sağlık Örgütü. "WHO announces COVID-19 outbreak a pandemic". <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/news/news/2020/3/who-announces-covid-19-outbreak-a-pandemic>. (Erişim: 25.03.2020).

⁵ Sürveyans belirli bir popülasyonda meydana gelen olaylar ile ilgili verilerin toplanması, yönetilmesi, analiz edilmesi ve raporlanması faaliyetlerini kapsayan dinamik bir süreçtir. Kaynak: Serpil EROL. "Hastane Enfeksiyonları Sürveyansı". İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, <http://www.ctf.edu.tr/stek/pdfs/60/6005.pdf>. (Erişim:28/03/2020).

⁶ 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesininin 361'inci maddesi.

I. BÖLÜM

KORONAVİRÜS SALGINI VE ALINAN ÖNLEMLER

- Ulusal hazırlık planı hazırlanması ve gerekli bilgilendirmelerin için grip.gov.tr internet adresinden yapılması (*Covid-19 ile ilgili bilgilendirmeler de covid19.saglik.gov.tr internet adresinden yapılmaya başlanmıştır*),
- Valiliklerin koordinasyonunda il hazırlık ve faaliyet planı hazırlanması ve sekretaryaların il sağlık müdürlüklerince yürütülmesi (*Covid-19 salgını ile ilgili de her il valiliğine kendi önlemlerini alabilme yetkisi verilmiştir*),
- Küresel bir grip salgınında hizmet sunumunun aksamaması için diğer kamu kurumlarında da sağlık hizmeti verilebilmesi için ilde ihtiyaç duyulan araç ve malzemelerin tedarikinin sağlanması,
- Kamu kurum ve kuruluşlarının bilgilendirilmesi gereği belirtilmiştir.

Genelgenin konusu her ne kadar grip virüslerinin neden olduğu pandemi olsa da, ulusal hazırlık planı uygulaması, valiliklerin koordinasyonunda illerin kendi planlarını yürürlüğe koyması, kamu kurum ve kuruluşlarının kapasitelerinin pandemi ile mücadele için kullanılması ve bilgilendirme çalışmaları tüm virüsler için ortak bir plan olarak uygulanabilirliğini göstermektedir.

2. COVID-19'UN YAYILMASINA KARŞI ALINAN TEDBİRLER

Covid-19 salgınının yayılmasının yakın temas ile olması nedeniyle, vatandaşların bir araya gelmelerine neden olan tüm faaliyetler aşama aşama askıya alınmaktadır. Bu kapsamda bugüne kadar İçişleri Bakanlığı tarafından alınan tedbirlere aşağıda yer verilmiştir;

- 22/04/2020 - Ramazan ayında vatandaşların toplu katılım gösterdiği iftar, sahur gibi kalabalık grupları bir araya getiren her türlü etkinliğe ve iftar çadırları, Ramazan davulcularının bahşiş almak için haneleri gezmeleri yasaklandı, pide üretiminin iftardan 2 saat önce sona erme kuralı getirilmiştir⁷,
- 21/04/2020 – Büyükşehir statüsündeki 30 il ile Zonguldak'ta 23-26 Nisan 2020 tarihleri arasında dört gün sokağa çıkma yasağı getirilmiştir⁸,
- 18/04/2020 - Büyükşehir statüsündeki 30 il ile Zonguldak ili için getirilen şehirlere giriş/çıkış yasağı 15 gün uzatılmıştır⁹,
- 16/04/2020 – 17-19 Nisan 2020 tarihlerinde (hafta sonu) Büyükşehir statüsündeki 30 il ve Zonguldak ilinde tüm vatandaşlar için sokağa çıkma yasağı ilan edildi¹⁰,
- 09/04/2020 – 20 yaş altındaki otizm, ağır mental retardasyon, down sendromu gibi tanısı konulmuş özel gereksinimi olan çocuk ve gençlerin ebeveyn veya bakıcıları refakatinde sokağa çıkabilecekleri belirtilmiştir¹¹,

⁷ İçişleri Bakanlığı, 22/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).

⁸ İçişleri Bakanlığı, 21/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).

⁹ İçişleri Bakanlığı, 18/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).

¹⁰ İçişleri Bakanlığı, 16/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).

¹¹ İçişleri Bakanlığı, 09/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).

- 05/04/2020 - Başta hayvan barınakları olmak üzere park, bahçe gibi sokak hayvanlarının yaşam alanlarında tespit edilen noktalara düzenli olarak mama, yem, yiyecek ve su bırakılması ve ihtiyaç duyulan alanların dezenfekte edilmesi talimatı iletilmiştir¹²,
- 05/04/2020 – Daha önce sokağa çıkma yasağı getirilen 18-20 yaş arası gençlerden kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar, özel sektörde düzenli çalıştığını sosyal güvenlik belgesiyle ortaya koyanlar ile mevsimlik tarım işçileri istisna tutulmuştur¹³,
- 04/04/2020 – Daha önce yayınlanan seyahat kısıtlamalarına ilişkin; tedavi olduğu hastaneden taburcu olanlar, kendisi veya eşinin, vefat eden birinci derece yakını ya da kardeşinin cenazesine katılmak için seyahat edecek olanlar, bulunduğu şehre son 5 gün içerisinde gelen ve kalacak yeri olmayanlar, askerlik hizmetini tamamlayanlar, cezaevlerinden salıverilenlerin bu yasak kapsamında olmadığı ve seyahat izin belgesi alabilecekleri belirtilmiştir¹⁴,
- 03/04/2020 - Büyükşehir statüsündeki 30 il ile Zonguldak il sınırlarından kara, hava ve deniz yolu ile (toplu ulaşım aracı, özel araç ve yaya vb.) yapılacak tüm giriş/çıkışlar 15 gün süre ile geçici olarak durdurulmuş, doğum tarihi 01/01/2000'den sonra olanların sokağa çıkmaları yasaklanmıştır¹⁵,
- 30/03/2020 - İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde kayıtlı ticari taksilerin trafiğe çıkışlarında plakasının son hanesine göre sınırlamaya gidilmiştir¹⁶,
- 28/03/2020 – Havayolu ile düzenlenecek uçuşlarda da yolcuların seyahat izin belgesi almaları zorunlu hale getirilmiştir¹⁷,
- 28/03/2020 – Şehirlerarası otobüs seferleri izne bağlanmıştır, şehirlerarası yolculuk izne bağlanmıştır¹⁸,
- 27/03/2020 - Hafta sonlarında, il ve ilçelerde vatandaşların piknik, spor, yürüyüş yapmaları yasaklanmış, hafta içi de bu yasağın uygulanabileceği belirtilmiş, 65 yaş ve üzeri ile kronik rahatsızlıkları olanların araç muayeneleri ertelenmiş; Pazar yerlerinde gıda maddelerine ilişkin zorunlu ihtiyaç maddeleri dışındaki ürünler satılmayacak ve kişiler arasında güvenli mesafe korunması için önlem alınacaktır¹⁹,
- 26/03/2020 – Mahalli idare meclisleri yapılmayacak, zorunlu ile olağanüstü durumlar için gerekli tedbirler alınacaktır²⁰,

¹² İçişleri Bakanlığı, 05/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).

¹³ İçişleri Bakanlığı, 05/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).

¹⁴ İçişleri Bakanlığı, 04/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).

¹⁵ İçişleri Bakanlığı, 03/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).

¹⁶ İçişleri Bakanlığı, 30/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).

¹⁷ İçişleri Bakanlığı, 28/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).

¹⁸ İçişleri Bakanlığı, 28/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:28/03/2020).

¹⁹ İçişleri Bakanlığı, 27/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:28/03/2020).

²⁰ İçişleri Bakanlığı, 26/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:28/03/2020).

I. BÖLÜM

KORONAVİRÜS SALGINI VE ALINAN ÖNLEMLER

- 24/03/2020 – Marketlerin hizmet saatleri 09:00 – 21:00 ile sınırlandırılmış ve marketlere alınacak müşteri sayısı sınırlandırılmış, şehir içi ve şehirlerarası toplu taşıma araçlarında en fazla kapasitelerinin yarısı kadar yolcu taşımalarına karar verilmiştir²¹,
- 22/03/2020 - tüm lokanta ve restoranlar ile pastane ve benzeri işyerleri, sadece paket servis, müşterilerin oturmasına müsaade edilmiştir²²,
- 21/03/2020 - 65 yaş ve üstü ile kronik rahatsızlığı bulunanlar için sokağa çıkma yasağı getirilmiş, berber, kuaför, güzellik merkezlerinin faaliyetleri durdurulmuş, 19/03/2020 - Gece kulüpleri, bar, pavyon, diskotek, tiyatro, sinema, gösteri merkezi, konser salonu, nişan/düğün salonu, çalgılı/müzikli lokanta/kafe, gazino, bi-rahane, taverna, kahvehane, kiraathane, kafeterya, kır bahçesi, nargile salonu, nargile kafe, internet salonu, internet kafe, her türlü oyun salonları, her türlü kapalı çocuk oyun alanları (AVM ve lokanta içindekiler dahil), çay bahçesi, dernek lokalleri, lunapark, yüzme havuzu, hamam, sauna, kaplıca, masaj salonu, SPA ve spor merkezleri faaliyetleri geçici süreliğine durdurulmuştur.²³

Alınan tedbirler kapsamında iktisadi faaliyetler önemli ölçüde azaltılmış ve birçok sektörde faaliyette bulunan mükellefler açısından zor durumlar ortaya çıkmaya devam etmektedir.

²¹ İçişleri Bakanlığı, 24/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:28/03/2020).

²² İçişleri Bakanlığı, 22/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:28/03/2020).

²³ İçişleri Bakanlığı, 19/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:28/03/2020).

İKİNCİ BÖLÜM SALGIN DÖNEMİNDE VERGİ REHBERİ

ÖZ

Tüm dünyayı etkisi altına alan ve pandemi olarak ilan edilen Covid-19 (Koronavirüs-2019) salgını ile ilgili olarak İçişleri Bakanlığı tarafından; kısmi sokağa çıkma yasağı getirilmesi, bazı işletmelerin faaliyetlerinin durdurulması gibi çok önemli tedbirler alınmış, bu durum birçok mükellefin vergisel ödevlerini yerine getirmesine engel olmuştur. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından mücbir sebep halindeki mükellefler belirlenmiş ve söz konusu mükelleflerin bazı ödevlerini yerine getirmeleri ertelenmiş, yerine getiremedikleri ödevler ile ilgili olarak vergi cezalarına muhatap olmaları engellenmiştir. Salgın nedeniyle vergi ödevlerini yerine getiremeyen diğer mükellefler de mücbir sebep durumunda olduklarının kabul edilmesine ilişkin başvurularda bulunabileceklerdir.

GİRİŞ

Covid-19 salgını Dünya Sağlık Örgütü tarafından 12 Mart 2020 tarihinde pandemi olarak ilan edilmiştir. Dünya'da virüsün yayılımına paralel olarak ülkemizde de vaka sayısı artış göstermektedir. Salgın ile mücadelede insanlar arası temasın asgari düzeye indirilmesi hayati önem taşımakta, bu durum ekonomik aktiviteleri de sınırlandırmaktadır.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) 13 üncü maddesinde düzenlenen mücbir sebep, mükelleflerin vergi ödevlerini yerine getirmelerine engel olan iradeleri dışındaki zorlayıcı sebepler olarak ifade edilebilmektedir. Mücbir sebep sayılan haller madde hükmünde tek tek sayılmış olmasına karşın, Hazine ve Maliye Bakanlığına bu konuda yetki de verilmiştir. Bakanlık yetkisini kullanarak belirlediği sektörlerde faaliyette bulunan veya belirlediği niteliklere haiz mükelleflerin mücbir sebep halinde olduğunu ilan etmiştir. Ayrıca bu kapsamdaki mükelleflerin beyan, bildirim, ödeme gibi bazı ödevlerini ileri tarihlere ertelemiştir.

Çalışmamızda öncelikle vergi sistemimize göre mücbir sebep hali ve sonuçlarına değinilecek, sonrasında Covid-19 virüsünün yayılmasını engellemeye yönelik önlemler nedeniyle mücbir sebep halinde olduğu kabul edilen mükelleflerin vergisel ödevlerine ilişkin durum ortaya konulacak, son olarak mücbir sebep halinde olmanın diğer sonuçlarından bahsedilecektir.

1. MÜCBİR SEBEP HALİ ve SONUÇLARI

Mücbir, Arapça kökenli bir kelime olup, icbar eden, zorlayan anlamındadır. Mücbir sebep de zorlayıcı sebepler anlamında kullanılmaktadır. Vergi Usul Kanunu açısından

II. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE VERGİ REHBERİ

mücbir sebep, mükellefin ödevlerini yerine getirmesine engel olan ve kendi iradesi dışında ortaya çıkan zorlayıcı sebeplerdir.

VUK'un 13'üncü maddesinde mücbir sebep halleri belirtildikten sonra, 15'inci maddesinde ve 373 üncü maddesinde sonuçlarına yer verilmiştir. Madde hükümlerinin lafzına bakıldığında mücbir sebep hallerinden birinin varlığı halinde, ilgili mükellefin vergi ödevlerine ilişkin herhangi bir ayırım yapmaksızın tüm sürelerin duracağı ve cezaların kesilmeyeceği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca VUK'un 15'inci maddesinde Hazine ve Maliye Bakanlığına birden fazla mükellefi içeren genel mücbir sebep hali ilan etme yetkisi verilmiştir.

1.1. Bireysel Mücbir Sebep Halleri ve Sonuçları

VUK'un 13'üncü maddesinde mükellefin elinde olmayan nedenlerden dolayı ödevlerini yerine getirmemesi mücbir sebep olarak anılmıştır. Madde hükmünde hangi durumların mücbir sebep olarak kabul edileceği tek tek sıralanmıştır. Buna göre;

- Vergi ödevlerinden her hangi birinin yerine getirilmesine engel olacak derecede ağır kaza, ağır hastalık ve tutukluluk,
- Vergi ödevlerinin yerine getirilmesine engel olacak yangın, yer sarsıntısı ve su basması gibi afetler,
- Kişinin iradesi dışında vukua gelen mecburi gaybubetler,
- Sahibinin iradesi dışındaki sebepler dolayısıyla defter ve vesikalarının elinden çıkmış bulunması gibi hallerdir.

VUK'un 15'inci maddesine göre, mücbir sebeplerden her hangi birinin bulunması halinde bu sebep ortadan kalkıncaya kadar vergi ödevlerinin tamamı için süreler işlemez. Bu takdirde tarh zamanlaşımı işlemeyen süreler kadar uzar.

VUK'un ceza hükümlerine ilişkin dördüncü kitabının vergi cezalarının ortadan kalkmasına ilişkin bölümünde yer alan 373'üncü maddesine göre mücbir sebeplerden her hangi birinin vukua geldiği malum ise veya tevsik ve ispat olunursa bu döneme ilişkin ödevlerin yerine getirilmemesi nedeniyle vergi cezası kesilmez. Mücbir sebeplerin ortaya çıkmasında mükelleflerin bir kusuru bulunmadığına göre, yerine getirilemeyen ödevler için de ceza öngörülmemesi vergi adaleti açısından uygun görülmüştür.

1.2. Genel Mücbir Sebep Hali ve Sonuçları

VUK'un 15'inci maddesine eklenen üçüncü fıkra ile Hazine ve Maliye Bakanlığına birden fazla mükellefi ilgilendiren genel mücbir sebep hali ilan etme yetkisi verilmiştir. Böylece mükellefler söz konusu zorlayıcı sebepler altında olduklarını ileri sürme ve kabul edilme sürecinden kurtulmuş olmaktadır. Ancak söz konusu fıkra hükmü ile Bakanlığa ilan edilen mücbir sebebi;

- Coğrafi bölgeler itibarıyla ayırma,
- Afete maruz kalanlar itibarıyla ayırma,
- Vergi ödevleri itibarıyla ayırma,

- Vergi türleri itibarıyla ayırma,
- Beyannamelerin toplulaştırılması,
- Yeni beyanname verme süreleri belirlenmesi,
- Beyanname verme sürelerinin kaldırılması,

Şeklinde kullanma yetkisi de verilmiştir. Dolayısıyla Bakanlık yetkisini belirli mükelleflerin bazı ödevlerinin ertelenmesi, diğer ödevlerinin devam etmesi şeklinde kullanabilmektedir.

2. COVID-19 SALGINI AÇISINDAN BİREYSEL MÜCBİR SEBEP HALİ ve SONUÇLARI

VUK'un 13'üncü maddesinde sayılan nedenler incelendiğinde, salgın hastalıkla ilgili bir ifadeye verilmediği, ağır hastalık durumuna yer verildiği görülmektedir. Ancak "gibi afetler", "mecburi gaybubetler", "gibi haller" ifadeleri ile söz konusu durumların VUK'un 3'üncü maddesinde yer alan "*Lafzın açık olmadığı hallerde vergi kanunlarının hükümleri, konuluşundaki maksat, hükümlerin kanunun yapısındaki yeri ve diğer maddelerle olan bağlantısı göz önünde tutularak uygulanır*" hükmüne göre mükellefin iradesi dışında ortaya çıkan ve maddede sayılmayan bazı zorlayıcı nedenlerin de mücbir sebep olarak kabul edileceğini göstermektedir.

Bu kapsamda aşağıdaki durumların ortaya çıkması durumunda mükellef açısından mücbir sebep hallerinin ortaya çıktığının kabul edilmesi ve pandemi dönemine ilişkin tüm vergi ödevlerinin ertelenmesi, bu ödevleri yerine getirememesi nedeniyle hakkında vergi cezası kesilmemesi gerektiği düşünülmektedir;

- Covid-19 tanısı konulması durumunda evde karantina altında bulunulması veya hastanede tedavi olunması,
- Mükellefin veya defter belgelerinin karantinada kalması,
- Şehirlerarası yolculuk edememesi nedeniyle ödevlerini yerine getiremediğini ispatlaması,
- Mükellefin sokağa çıkma yasağı kapsamında olması (bu duruma 65 yaşının üzerinde olması, 20 yaşının altında olması veya kronik rahatsızlığı olması dahildir)²⁴,

Sayılan nedenlerin ortaya çıkması durumunda mükellefin vergi idaresine (internet kanalı ile) başvurarak mücbir sebep nedeniyle vergi ödevlerini yerine getiremediğini, söz konusu ödevlerin ertelenmesi gerektiğine ilişkin başvuru yapması gerektiği düşünülmektedir.

518 VUK Genel Tebliğ'inde 65 yaşının üzerinde olan ve kronik hastalığı olan mükelleflerin mücbir sebep dönemine ilişkin verilemeyen beyanname/bildirimlerin verilme süreleri ile bunlara istinaden tahakkuk eden vergilerin ödeme sürelerinin son gününün, sokağa çıkma yasağının sona ereceği günü takip eden 15'inci günün sonuna ka-

²⁴ Beyan/bildirimlerini veren meslek mensubu mücbir sebep halinde olanlar için işlemin meslek mensubu olmadan yapılamaması veyahut en azından meslek mensubu olmadan yapılması durumunda mükellef hakkının zarar gördüğünün ispat edilmesi durumunda mücbir sebep halinin ileri sürülebileceği düşünülmektedir.

II. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE VERGİ REHBERİ

dar uzatılmasının uygun bulunduğu belirtilmiştir.²⁵ Dolayısıyla Bakanlık bu gruba dahil mükellefler için yetkisini bireysel mücbir sebep halinde olan mükellefler gibi tüm vergi ödevleri açısından erteleme şeklinde kullanmıştır. Tebliğin yayımlandığı tarih itibarıyla 20 yaşın altındakilere sokağa çıkma yasağı bulunmadığından genel mücbir sebep kapsamındaki dahil edilememişlerdir. Bu nedenle söz konusu kişilerin de yeni bir tebliğ çıkmaması durumunda bireysel olarak başvuru yapmaları gerekecektir.

3. COVID-19 SALGINI AÇISINDAN GENEL MÜCBİR SEBEP HALİ ve SONUÇLARI

Hazine ve Maliye Bakanlığı 518 sıra No'lu VUK Genel Tebliği ile VUK'un 15'inci maddesinde yer verilen yetkisini kullanarak, Covid-19 salgını nedeniyle Tebliğ'de yer verilen mükelleflerin 01/04/2020-30/6/2020 (bu tarihler dâhil) tarihleri arasında mücbir sebep halinde olduğunu ilan etmiştir. Ancak mükellefler iki gruba ayrılmış ve bu iki grup için mücbir sebep halinin sonuçları ayrı ayrı belirlenmiştir.

3.1. Gelir Vergisi Mükellefleri ile Salgından Doğrudan Etkilenen Mükellefler

3.1.1. Gelir Vergisi Mükellefleri

Ticari, zirai ve mesleki kazanç yönünden gelir vergisi mükellefiyeti bulunan mükelleflerin bu grup kapsamında mücbir sebep halinde olduğu kabul edilmiştir.

3.1.2. Alınan Önlemlerden Etkilenen Sektördeki Mükellefler

Koronavirüs salgınından doğrudan etkilenen ve ana faaliyet alanı itibarıyla; alışveriş merkezleri dahil perakende, sağlık hizmetleri, mobilya imalatı, demir çelik ve metal sanayii, madencilik ve taş ocakçılığı, bina inşaat hizmetleri, endüstriyel mutfak imalatı, otomotiv imalatı ve ticareti ile otomotiv sanayii için parça ve aksesuar imalatı, araç kiralama, depolama faaliyetleri dahil lojistik ve ulaşım, sinema ve tiyatro gibi sanatsal hizmetler, matbaacılık dahil kitap, gazete, dergi ve benzeri basılı ürünlerin yayımcılık faaliyetleri, tur operatörleri ve seyahat acenteleri dahil konaklama faaliyetleri, lokanta, kıraathane dahil yiyecek ve içecek hizmetleri, tekstil ve konfeksiyon imalatı ve ticareti ile halkla ilişkiler dahil etkinlik ve organizasyon hizmetleri sektörlerinde faaliyette bulunan mükelleflerin bu kapsamda mücbir sebep halinde olduğu kabul edilmiştir.

²⁵ İlgili Tebliğe göre 65 yaş ve üstünde olunması nedeniyle beyanname/bildirim verme ve ödeme sürelerinin uzatılması, vergi dairelerince yapılacak tespitlere istinaden resen gerçekleştirilecek olup bu kapsamdaki süre uzatımına ilişkin herhangi bir başvuru alınmayacaktır. Kronik rahatsızlık nedeniyle beyanname/bildirim verme ve ödeme sürelerinin uzatılması için bu rahatsızlığın sağlık kuruluşlarından alınacak muteber belgelerle ispat ve tevsik edilmesi şarttır. Bu kapsamdaki süre uzatımı işlemi, mükellefin kronik rahatsızlığı bulunduğu dair beyanını içeren İnteraktif Vergi Dairesi üzerinden vereceği yazılı başvurusuna istinaden yapılacak olup sağlık kuruluşundan alınan belgelerin sokağa çıkma yasağının sona ereceği günü takip eden 30 gün içerisinde bağlı olunan vergi dairesine ibraz edilmesi gerekmektedir.

518 VUK Genel Tebliğine göre bahsi geçen ana faaliyet alanlarının tespit edilmesinde Tebliğin yayımı tarihi itibarıyla vergi dairesi kayıtlarındaki ana faaliyet kodu dikkate alınır. Mükellefin vergi dairesi kayıtlarındaki ana faaliyet kodu itibarıyla birinci fıkradaki sektörler arasında bulunmamasına rağmen ana faaliyet alanı olarak bu sektörlerden herhangi birisinde fiilen iştiğal ettiğini ispat ve tevsik etmesi halinde, mükellefin mücbir sebep kapsamında olup olmadığının tespitinde ana faaliyet kodu yerine fiilen iştiğal edilen ana faaliyet alanı dikkate alınır.

Ana faaliyet alanlarının tespit edilmesinde vergi dairesi kayıtlarındaki ana faaliyet kodu dikkate alınır. Mükellefin vergi dairesi kayıtlarındaki ana faaliyet kodu itibarıyla birinci fıkradaki sektörler arasında bulunmamasına rağmen ana faaliyet alanı olarak bu sektörlerden herhangi birisinde fiilen iştiğal ettiğini ispat ve tevsik etmesi halinde, mükellefin mücbir sebep kapsamında olup olmadığının tespitinde ana faaliyet kodu yerine fiilen iştiğal edilen ana faaliyet alanı dikkate alınır.

518 sıra No'lu VUK Genel Tebliğ'in uygulanmasına ilişkin 2020/3 sayılı Uygulama İç Genelgesine göre ana faaliyet kodundan kasıt, mükelleflerin sicil kayıtlarında ilk sırada yer alan altı haneli NACE meslek kodudur. Ancak mükellefler, ana faaliyetinin sicil kayıtlarındaki ilk sırada yer alan NACE meslek kodunun dışındaki bir faaliyet olduğunu iddia etmeleri durumunda bu durumu ispatla yükümlü kılınmışlardır. Buna göre faaliyeti mücbir sebep kapsamında olduğu halde, sicil kayıtlarında farklı kayıt bulunan veya birden fazla sektörde faaliyette bulunduğu halde ana faaliyeti mücbir sebep kapsamında olan ancak sicil kayıtlarının ilk sırasında farklı bir meslek kodu bulunan mükellefler durumu izah ve ispat eden "Ana Faaliyet Kodu Değişikliği Raporu" düzenlettirmek ve bunun ile interaktif vergi dairesine başvuru yapmakla yükümlüdür. Birden fazla sektörde faaliyette bulunan mükellefler için ana faaliyet kriteri, en fazla brüt satış hasılatı elde edilen faaliyet olarak kabul edilmiştir. Örneğin üç sektörde faaliyette bulunan mükellef, gelir tablosu üzerindeki brüt satış hasılatını, her bir sektörden elde ettiği hasılatı göre ayrıştıracak, en fazla brüt satış hasılatı elde ettiği sektör ana faaliyeti olarak kabul edilecektir. Bu kapsamdaki başvuruları vergi dairesi başkanlıklarına bağlı olarak görevlendirecek "Ana Faaliyet Kodu Değerlendirme Komisyonu" değerlendiren karara bağlayacaktır.

3.1.3. Faaliyetlerine Ara Verilen Mükellefler

Ana faaliyet alanı itibarıyla İçişleri Bakanlığınca alınan tedbirler kapsamında geçici süreliğine faaliyetlerine ara verilmesine karar verilen işyerlerinin bulunduğu sektörlerde faaliyette bulunan mükellefler bu kapsamda mücbir sebep halinde olduğu kabul edilmiştir.

3.2. Birinci Grup Mükellefler İçin Mücbir Sebep Halinin Sonuçları

Mart-Nisan- Mayıs/2020 dönemi KDV beyanları ile Muhtasar Beyannameler (Muhtasar ve Prim Hizmet Beyannameleri dâhil), yine aynı tarih olan 27/07/2020 tarihine

II. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE VERGİ REHBERİ

kadar ertelenmiştir.²⁶ Beyan edilen katma değer vergilerine ilişkin ödemeler ise normal vadelerine 6 ay ilave edilmek suretiyle (sırasıyla 27/10/2020, 27/11/2020 ve 28/12/2020) yeniden belirlenmiştir.

30/04/2020 tarihine kadar verilmesi gereken Form Ba-Bs bildirimleri, e-Defterlerin oluşturulma ve imzalanması, e-Defter beratlarının yüklenme süreleri de 27/07/2020 tarihine kadar ertelenmiştir.

Tablo 1: Beyan ve Bildirim, Ödemelerin Ertelenmesi

Beyanname/ Bildirim Türü	Dönem (2020)	Katma Değer Vergisi	Muhtasar Beyanname (MPH Bey. dâhil)	Form Ba-Bs Bildirimleri	E-Defter Oluş. ve İmza
Ertelenen Beyan	Mart	27/07/2020	27/07/2020	27/07/2020	27/07/2020
	Nisan				
	Mayıs				
Ertelenen Ödeme	Mart	27/10/2020	27/10/2020		
	Nisan	27/11/2020	27/11/2020		
	Mayıs	28/12/2020	28/12/2020		

Kaynak: 518 Sıra No'lu VUK Genel Tebliğinden derlenmiştir.

518 sıra No'lu VUK Genel Tebliğine göre mücbir sebep dönemine ilişkin prime esas kazanç ve hizmet bilgilerinin Muhtasar ve Prim Hizmet Beyannamesi ile bildirilmesinin zorunlu olması durumunda mücbir sebep, bu beyannamelerin sadece vergi kesintilerine ilişkin kısmının beyan ve ödeme sürelerinin ertelenmesi için geçerli olacaktır. Sosyal Güvenlik Kurumuna ilişkin beyan ve ödemeler, ilgili kurum tarafından açıklanacak esaslara göre yürütülecektir.

3.3. Salgın Bakımından Risk Grubundaki Mükellefler ile Beyannameleri Risk Grubundaki Meslek Mensuplarınca Verilenler

İçişleri Bakanlığınca alınan tedbirler uyarınca salgın hastalık bakımından 65 yaş ve üstünde olanlar ve kronik rahatsızlığı bulunanlar risk grubunda oldukları kabul edilerek, sokağa çıkma yasağı kapsamına alınmışlardır. Hazine ve Maliye Bakanlığı söz konusu kapsama dahil olan mükellefler ile bu kapsamdaki meslek mensuplarının ve defterleri bu meslek mensuplarınca düzenlenen mükelleflerin mücbir sebep halinde olduğu kabul edilmiştir.

²⁶ 518 sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği.

518 VUK Genel Tebliğin yayımlandığı 24/03/2020 tarihi itibarıyla geçerli olan “Araçlık ve Sorumluluk Sözleşmesi” uyarınca beyanname/bildirimleri 65 yaşının üzerinde olan veya kronik hastalığı olan meslek mensuplarınca verilen mükelleflerin tamamının da 22/03/2020 ile sokağa çıkma yasağının sona ereceği tarih (bu tarihler dâhil) arasında mücbir sebep halinde olduğunun kabul edilmesi uygun bulunmuştur. Bu durumda mükellefin kendisi mücbir sebep halinde olmasa dahi, beyanname/bildirimleri risk grubunda kabul edilen meslek mensubu tarafından veriliyorsa, mücbir sebep sonuçlarından faydalanacaktır.

518 sıra No’lu VUK Genel Tebliği’ne göre kronik rahatsızlık nedeniyle beyanname/bildirim verme ve ödeme sürelerinin uzatılması için bu rahatsızlığın sağlık kuruluşlarından alınacak muteber belgelerle ispat ve tevsik edilmesi şarttır. Bu kapsamdaki süre uzatımı işlemi, mükellefin kronik rahatsızlığı bulunduğu dair beyanını içeren İnteraktif Vergi Dairesi üzerinden vereceği yazılı başvurusuna istinaden yapılacak olup sağlık kuruluşundan alınan belgelerin sokağa çıkma yasağının sona ereceği günü takip eden 30 gün içerisinde bağlı olunan vergi dairesine ibraz edilmesi gerekmektedir.

518 VUK Genel Tebliği’ne göre bu kapsamda olan mükelleflerin mücbir sebep dönemine ilişkin verilemeyen beyanname/bildirimlerin verilme süreleri ile bunlara istinaden tahakkuk eden vergilerin ödeme sürelerinin son gününün, sokağa çıkma yasağının sona ereceği günü takip eden 15’inci günün sonuna kadar uzatılması uygun bulunmuştur.

Hazine ve Maliye Bakanlığı risk grubundaki mükellefler ile defter/beyanları risk grubunda olan meslek mensubunca tutulan mükelleflerin beyan/bildirim ödevleri bakımından bir ayrıma gitmemiş, söz konusu mükelleflerin tüm vergi türleri ve bildirim türleri itibarıyla beyan ve bildirim ödevleri ertelenmiştir.

4. SALGIN NEDENİYLE ERTELENEN DİĞER BEYAN ve ÖDEME SÜRELERİ

Vergi Usul Kanunu’nun Hazine ve Maliye Bakanlığına verilen yetki kapsamında mücbir sebep halinde olup olmadığına bakmaksızın belirtilen tüm mükellefler için aşağıda yer alan beyan/bildirim ve ödeme süreleri ertelenmiştir.

4.1. Gelir ve Kurumlar Vergisi Beyan ve Ödeme

2019 takvim yılına ait Yıllık Gelir Vergisi beyannamelerinin verilme süreleri ile bu beyannameler üzerine tahakkuk eden vergilerin ödeme süreleri 30 Nisan 2020 Perşembe günü sonuna kadar uzatılmıştır.²⁷

Ticari kazançları basit usulde tespit edilen mükelleflerin defter-beyan sistemine kaydedilmesi gereken 2020/Ocak-Şubat-Mart dönemine ilişkin alış ve giderler ile satış ve hasıllara ilişkin kayıt süresi 31 Temmuz 2020 Cuma günü sonuna kadar uzatılmıştır.²⁸

²⁷ 17/03/2020 tarih ve VUK-125/2020-4 sayılı 125 No’lu Vergi Usul Kanunu Sirküleri.

²⁸ 20/04/2020 tarih ve VUK-128/2020-7 sayılı 128 No’lu Vergi Usul Kanunu Sirküleri.

II. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE VERGİ REHBERİ

2019 hesap dönemine ait kurumlar vergisi beyannamelerinin verilme süreleri ile bu beyannameler üzerine tahakkuk eden vergilerin ödeme süreleri 1 Haziran 2020 Pazartesi günü sonuna kadar uzatılmıştır.²⁹

4.2. KDV ve Muhtasar Beyan ve Ödemeleri ile Form Ba-Bs Bildirimi ve e-Defter Yükümlülükleri

Şubat/2020 dönemi KDV beyanı ve ödeme süresi bir ay ertelenerek, 24 Nisan 2020'ye ertelenmiştir.

31/03/2020 tarihine kadar verilmesi gereken Form Ba-Bs bildirimleri, e-Defterlerin oluşturulma ve imzalanması, e-Defter beratlarının yüklenme süreleri de 30/04/2020 tarihine kadar ertelenmiştir.³⁰

4.3. Muhtasar ve Prim Beyannamesi Uygulama Süresinin Uzatılması

Bilindiği üzere Gelir Vergisi Kanunu'nun 98/A maddesi ile "Muhtasar Beyanname" ve "Aylık Prim ve Hizmet Belgesi"nin birleştirilerek "Muhtasar ve Prim Hizmet Beyannamesi" olarak verilmesi öngörülmüştür. Söz konusu uygulama Kırşehir, Amasya, Çankırı, Bartın, Bursa, Eskişehir ve Konya illerinde pilot olarak uygulanmaya başlamış, kalan illerde 01/03/2020 tarihinde uygulanması öngörülmüştü. 8 Sıra No'lu Muhtasar ve Prim Hizmet Beyannamesi Genel Tebliği ile uygulamanın başlama tarihi 01/03/2020 tarihinden 01/07/2020 tarihine ertelenmiştir.

4.4. YMM Tasdik Raporlarının İbraz Sürelerinin Uzatılması

1 Sıra Nolu Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu Sirkülerine göre ilgili mevzuat çerçevesinde yeminli mali müşavirlik tasdik raporlarından; son günü 30/06/2020 tarihine kadar olanlar için geçerli olmak üzere iki ay süreyle uzatılmış, bu tarihten sonra verilmesi gereken raporlar için herhangi bir süre uzatımı yapılmamıştır.

4.5. İhraç Kayıtlı Satışlar İçin İhracat Tarihinin Ertelenmesi

KDV Kanunu'nun 11'inci ve Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun 8'inci maddesine göre ihraç edilmek üzere madde hükümlerinde belirtilen şartlarla teslim edilen mallara ilişkin KDV veya ÖTV, teslim anında hesaplanarak tahakkuk etmekte ancak tahsil edilmeksizin tecil edilmektedir. Tecil edilen verginin terkin edilebilmesi için teslim tarihinden itibaren üç ay içerisinde ihracatın gerçekleşmesi gerekir. Ancak mücbir sebep halinde olduğu kabul edilen mükelleflerin üç ay içerisinde bu ihracatı gerçekleştirememesi durumunda, sürenin dolduğu tarihten itibaren on beş gün içinde başvuran ihracatçılara üç aya kadar ek süre verilebilir.

²⁹ 17/04/2020 tarih ve VUK-127/ 2020-6 sayılı 127 No'lu Vergi Usul Kanunu Sirküleri.

³⁰ 23/03/2020 tarih ve VUK-126/ 2020-5 sayılı 126 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Sirküleri.

Konuya ilişkin yayımlanan 68 sıra No'lu KDV Sirkülerine göre ihraç kayıtlı teslim yapıldığı tarihi takip eden ayın başından itibaren başlayan üç aylık sürenin sonu 01/4/2020 ila 30/06/2020 tarihleri arasına rastlayan mükellefler bakımından, ek süre için vergi dairesine başvuru yapılmaksızın bu sürenin mücbir sebep kapsamında üç ay daha uzatılmış kabul edilmesi uygun bulunmuştur. İhracat süresi, belirtilen süreden önce dolmakla birlikte, ihracatın gerçekleştirilmesi için ek süre talebine ilişkin 15 günlük başvuru süresi mezkur döneme rastlayan mükellefler de aynı kapsamda değerlendirilecektir.

5. ERTELENEN BİLDİRİM, BEYAN ve ÖDEME SÜRELERİ

Çalışmamızda yapılan açıklamalar çerçevesinde, bireysel mücbri sebep halinde olan mükellefler için mücbir sebebin ortadan kalktığı tarih kadar tüm vergi ödevlerine ilişkin sürelerin işlemeyeceği, yerine getirilmeyen ödevlere ilişkin haklarında vergi cezası kesilemeyecektir.

Diğer taraftan VUK'un 13'üncü maddesine sayılan mücbir sebep halleri kapsamında olmayan mükellefler için beyan, bildirim ödeme yükümlülüklerinin ertelenmesine ilişkin tabloya aşağıda yer verilmiştir.

Mükellef Grubu	Beyan/Bildirim Türü	Dönem	Dayanak	Ertelenen Beyan/Bildirim	Ertelenen Ödeme
65 Yaş Üstü, Kronik Hastalığı Olanlar (518 VUK Genel Tebliğ Md. 5)	Tüm beyan ve bildirimler	Sokağa çıkma yasağı döneminde verilmesi, ödenmesi gerekenler	518 VUK Genel Tebliğ Md. 5 ve 6	Sokağa çıkma yasağını takip eden 15 inci gün	Sokağa çıkma yasağını takip eden 15 inci gün
Yıllık GV Mükellefleri	Gelir Vergisi Beyanı	2019	125 Sıra No'lu VUK Sirküleri	30 Nisan 2020	30 Nisan 2020
Basit Usule Tabi GV Mükellefleri	Basit Usul Defter-Beyan Sistemi Bildirimleri	Ocak-Mart/2020	128 Sıra No'lu VUK Sirküleri	31 Temmuz 2020	---
KV Mükellefleri	Kurumlar Vergisi	2019	127 Sıra No'lu VUK Sirküleri	1 Haziran 2020	1 Haziran 2020

II. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE VERGİ REHBERİ

Mükellef Grubu	Beyan/Bildirim Türü	Dönem	Dayanak	Ertelenen Beyan/Bildirim	Ertelenen Ödeme
KV Mükellefleri	Form Ba-Bs, E-Defter Yükümlülüğü	30 Nisan 2020 kadar oluşturulması gereken	128 Sıra No'lu VUK Sirküleri	1 Haziran 2020	---
Salgından Doğrudan Etkilenenler (518 VUK Genel Tebliğ Md. 3)	Katma Değer Vergisi	Mart/2020 Nisan/2020 Mayıs/2020	518 VUK Genel Tebliğ Md. 3,4	27 Temmuz 2020	27 Ekim 2020 27 Kasım 2020 27 Aralık 2020
Salgından Doğrudan Etkilenenler (518 VUK Genel Tebliğ Md. 3)	Muhtasar Beyanname (MPH Dahil)	Mart/2020 Nisan/2020 Mayıs/2020	518 VUK Genel Tebliğ Md. 3,4	27 Temmuz 2020	27 Ekim 2020 27 Kasım 2020 27 Aralık 2020
Salgından Doğrudan Etkilenenler (518 VUK Genel Tebliğ Md. 3)	Form Ba-Bs, E-Defter Yükümlülüğü	30 Nisan 2020 kadar oluşturulması gereken	518 VUK Genel Tebliğ Md. 3,4	27 Temmuz 2020	---

6. SALGIN DURUMUNUN VERGİ İNCELEMELERİNE ETKİSİ

VUK'un 13'üncü maddesinde sayılan mücbir sebep hallerinin varlığı durumunda aynı Kanun'un 15'inci maddesine göre vergi ödevlerine ilişkin süreler işlemez, 373'üncü maddesine göre yerine getiremediği ödevler için mükellef hakkında vergi cezası kesilmez. Ancak daha önce de belirtildiği gibi VUK'un 15'inci maddesinin üçüncü fıkrası ile Hazine ve Maliye Bakanlığı'na verilen mücbir sebep hali ilan etme yetkisinde, söz konusu yetkinin sadece bazı vergi ödevleri için kullanılabileceği belirtilmiştir.

Hazine ve Maliye Bakanlığı 518 VUK Genel Tebliğ ile mücbir sebep kapsamında ki mükellefler iki gruba ayrılmıştır. Birinci grup mükellefler gelir vergisi mükellefleri ile salgından doğrudan etkilenen mükelleflerdir. Söz konusu mükellefler için sayılan beyan, bildirim ve ödemelerin dışında herhangi bir erteleme söz konusu değildir. İkinci grup mükellefler salgına karşı risk grubunda kabul edildiklerinden sokağa çıkma yasakları bulunmakta olup, bu mükelleflerin tüm beyan, bildirim, ödeme yükümlülükleri ertelenmiştir.

518 sıra No'lu VUK Genel Tebliğinde vergi incelemesi sırasında yerine getirilen yasal defter ve belgelerin ibrazı, bilgi verilmesi gibi ödevlere ilişkin bir erteleme öngörülmemiştir. Ancak mükellefin tedavi görmesi, mükellefin veya defter belgelerinin karantinada kalması, şehirlerarası yolculuk edememesi nedeniyle ödevlerini yerine getiremediğini ispatlaması, mükellefin sokağa çıkma yasağı kapsamında olması (bu duruma 65 yaşının üzerinde olması, 20 yaşının altında olması veya kronik rahatsızlığı olması dahildir)³¹ durumlarında bireysel mücbir sebep hali ileri sürülerek yerine getirilmesi istenilen ödevlerin ertelenebileceği düşünülmektedir.

³¹ Beyan/bildirimlerini veren meslek mensubu mücbir sebep halinde olanlar için işlemin meslek mensubu olmadan yapılamaması veyahut en azından meslek mensubu olmadan yapılması durumunda mükellef hakkının zarar gördüğünün ispat edilmesi durumunda mücbir sebep halinin ileri sürülebileceği düşünülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL GÜVENLİK REHBERİ

ÖZ

Koronavirüs (Covid-19) salgını dünya genelinde işletmeleri ve işverenleri ekonomik faaliyetin devam ettirilememesi yönünde çok ciddi şekilde etkilemiş ve halen de etkilemeye devam etmektedir. Ekonomik faaliyetleri etkilemesi işverenleri ödeme güçlüğü içerisine sokmaktadır. Genel salgına bağlı olarak hükümetlerce alınan kararlar arasında, bazı işletmelerin faaliyetlerine belli süre izin verilmemesi gibi önlemler bulunmaktadır. Bu gibi önlemler sonucunda ortaya çıkan ekonomik daralma işverenleri ödeme gücü bakımından giderek zora sokmakla birlikte işçilerin ücretlerini alamamasına neden olmaktadır. Bir sosyal politika kurumu olan iş hukuku düzenlemeleri ise salgın hastalık gibi zorlayıcı nedenlerle işlerin durması sonucunda işçilerin gelirsiz kalmasını sosyal bir risk olarak görerek kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği kavramları ile telafi mekanizmasını işverenlere ve işçilere sunmuştur. Bu nedenle çalışmamızda Türkiye’de de görülen koronavirüs salgını nedeniyle işverenlere hak olarak sunulan kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği kavramları ve yararlanma şartları 7244 ve 7226 sayılı Torba Kanunla getirilen son değişiklikler ile mevzuat çerçevesinde açıklanmaktadır. Ayrıca son düzenlemeler ile getirilen nakdi ücret desteği ve ücretsiz izin hususlarına da değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kısa Çalışma, Kısa Çalışma Ödeneği, Koronavirüs, Covid-19, Ücretsiz İzin, Nakdi Ücret Desteği.

GİRİŞ:

Türkiye’de iş hukuku içerisinde kısa çalışma kavramı düzenlenmiştir. Kısa çalışma esasen, ekonomik krizler ve zorlayıcı nedenlerle işçilere belli bir süre gelir güvencesi sağlama fonksiyonu gören bir sistemdir. Bu fonksiyon sayesinde işverenlerin yükü hafifletilmekte, işçilerin ise gelir yoksunluğu ve işsizlikle karşılaşması önlenmektedir. Böylece sosyal riskler azaltılmaya çalışılmaktadır.

Hali hazırda Türkiye’de mevzuat çerçevesinde kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği 08.09.1999 tarihli ve 23810 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu Ek Madde 2’de düzenlenmiştir. Bunun dışında 30.04.2011 tarihli ve 27920 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Hakkında Yönetmelik ile de kısa çalışma ve kısa çalışma hakkındaki düzenlemeler daha açık ve detaylı hale getirilmiştir.

Türkiye’deki mevzuat çerçevesinde kısa çalışma hakkından yararlanmak için genel ekonomik kriz ve/veya zorlayıcı sebeplerin varlığı gibi iki temel nedensel şartın olması

gerekmektedir. Ancak nedensel şartların varlığı ise tek başına yeterli olamamakta ayrıca bunların varlığına dolayısıyla kısa çalışma yapılabileceğine dair Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) Genel Müdürlüğü Yönetim Kurulunca karar alınması ve bu karar alma sonrasında ise talep eden işverenlere iş müfettişlerince uygunluk tespiti yapılması gerekmektedir. Bu nedenle kısa çalışmanın hukuki çerçevede uygulanması hem genel(nedensel) şartların hem de özel(yetkisel) şartların birlikte bulunması ile mümkün olmaktadır.

Ancak kısa çalışma ödeneği ise İşsizlik Sigortası Fonundan karşılandığı için prim bildirim yönünden bazı şartlara bağlanmıştır. Bununla birlikte, 26.03.2020 tarih ve 31080 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 4447 sayılı Kanuna Geçici Madde 23 eklenerek koronavirüs etkisi nedeniyle prim bildirim şartı biraz esnetilmiş ve daha kapsayıcı hale getirilmiştir.

Ayrıca 17.04.2019 tarih ve 31102 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 7244 sayılı Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun aracılığıyla 4447 sayılı Kanuna Geçici Madde 25 getirilerek, işverenlerce koronavirüs zorlayıcı sebep gerekçe gösterilerek yapılan kısa çalışma başvuruları için, iş müfettişlerince yapılması gereken uygunluk tespitinin tamamlanması artık beklenmeyecektir.

Bunlar dışında kısa çalışma ödeneği mevzuat çerçevesinde en fazla üç ay uygulanabilen ve Cumhurbaşkanı tarafından uygulaması altı kadar uzatılabilen bir uygulamadır. Ayrıca kısa çalışma ödeneği işçinin ücretine göre değişmekle birlikte alt ve üst sınırı asgari ücrete göre belirlenmiş bir ödemedir.

Bu yönleriyle kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği önem arz etmekte olup, işverenlere yükümlülükler ve sorumluluklar getiren bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yükümlülüklerin başında ise talep etme, bildirim yapma, ilan etme, kayıt ve belgeleri saklama gelmektedir. Bu kapsam da, kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği hakkından yararlanmak için işverenlerin önemle dikkat etmesi gereken hususlar bulunmaktadır.

Başka bir taraftan ise, 7244 sayılı Torba Kanun ile 4447 sayılı Kanuna Geçici Madde 24 eklenerek; üç ay boyunca kısa çalışma ödeneğinden yararlanamayan veya azami olarak üç aya kadar ücretsiz izne ayrılan işçilere ücretsiz izinde kaldıkları ve çalışamadıkları süre boyunca nakdi ücret desteği verilmesi söz konusu olacaktır.

Bununla birlikte işverenlere 7244 sayılı Torba Kanun ile 4857 sayılı Kanuna Geçici Madde 10 eklenerek, koronavirüs nedeniyle işçileri üç ayı geçmemek şartıyla kısmen veya tamamen ücretsiz izne ayırma hakkı getirilmiştir.

Son olarak, 4857 sayılı Kanunun 64 ncü maddesi gereği koronavirüs nedeni gibi bir nedenle yani zorlayıcı bir nedenle işyerinde çalışılmayan süreler için işverence ilerleyen dönemlerde işçiye telafi çalışması yaptırılması gündeme gelecektir.

1. KISA ÇALIŞMA

1.1. Kısa Çalışma Kavramı:

Hayat devam ederken karşılaşılan ekonomik krizler ve salgın hastalık gibi zorlayıcı sebepler nedeniyle işverenler veya işletmeler faaliyetlerini ve ödemelerini sürdürme

III. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL GÜVENLİK REHBERİ

noktasında güçlük çekebilir. İşletme faaliyetinin yürütümünde yaşanan böyle bir zorluk ise işçilerin ücretlerinin ödenmesi noktasında işverenleri ciddi zora sokabilir. İşçiler ise böyle bir durumda ücretlerini alamayacak duruma gelebilir. Bu sorunlarla mücadeleye destek olmak gerektiği düşüncesi ile iş hukuku uygulamalarına kısa çalışma müessesesi getirilmiştir. Birçok gelişmiş ülkede bulunan kısa çalışma uygulaması; karşılaşılan ekonomik kriz ve/veya zorlayıcı sebeplerle ödeme gücünü çeken işverenlere işçi çıkarma yapmaksızın destek sağlayan ve işçilere de karşılaştıkları gelir kaybını giderme noktasında yardımcı olan bir müessesedir diyebiliriz.³²

Kısa çalışma müessesinin amacı, karşılaşılan ekonomik kriz ve/veya zorlayıcı nedenlerle işçilerini ücretsiz izne ayırmak girişiminde bulunan işverenlerin bu uygulamalarına belli bir müddet boyunca son vermektir. Böylece kısa çalışma ile belirtilen olumsuz durumlarda işsizliğin önlenmesi ve işçinin ücret hakkının belli bir süre boyunca korunması sağlanmaktadır.³³

Bu yönleriyle kısa çalışma müessesesi, ekonomik krizler ve zorlayıcı nedenlerle işçilere belli bir süre gelir güvencesi sağlama fonksiyonu görmektedir.³⁴

Türkiye’de kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği hakkında yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Bu düzenlemelerin başında 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu gelmektedir. 08.09.1999 tarihli ve 23810 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu Ek Madde 2’de kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği düzenlenmelerinin olduğu görülmektedir. Bu kanuni düzenlemeye bağlı olarak daha ayrıntılı açıklamalara yer verilen 30.04.2011 tarihli ve 27920 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Hakkında Yönetmelik çıkarılmıştır.

4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu Ek Madde 2 hükümlerine göre kısa çalışmanın hangi şartlar altında yapılabileceği belirtilerek kavramsal boyutu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Buna göre kısa çalışma; *“Genel ekonomik, sektörel veya bölgesel kriz ile zorlayıcı sebeplerle işyerindeki haftalık çalışma süresinin geçici olarak önemli ölçüde azaltılması veya işyerinde faaliyetin tamamen veya kısmen geçici olarak durdurulması hallerinde işyerinde üç ayı aşmamak üzere kısa çalışma yapılabilir”* denilerek tanımsal çerçeve çizilmiştir. *Bu kanun maddesi irdelendiğinde, çalışmanın geçici olarak önemli ölçüde azaltılması ve faaliyetin kısmen geçici olarak durması durumlarının kanun maddesi çerçevesinde net ve ayrıntılı bir şekilde belirlenmediği fark edilmektedir.*

Ancak söz konusu durumlar nezdindeki belirsizlik Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin üçüncü maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendindeki düzenleme ile giderilmiştir. Buna göre, kısa çalışma; “Üç ayı geçmemek üzere 4447 sayılı Kanunu Ek Madde 2’de sayılan gerekçelerle; işyerinde uygulanan çalışma süresinin,

³² Sarper SÜZEK, İş Hukuku. Onuncu Baskı. İstanbul. Beta Basım. 2014. s. 795.

³³ A. Murat DEMİRCİOĞLU, Yargıtay Kararları Işığında Sorularla 4857 Sayılı İş Yasası. Üçüncü Baskı. İstanbul. Beta Basım. 2014. s. 228.

³⁴ A. Nizamettin AKTAY, Kadir ARICI, E. Tuncay SEENYEN/KAPLAN. İş Hukuku. Altıncı Baskı. Ankara. Gazi Kitabevi. 2013. s. 248

işyerinin tamamında veya bir bölümünde geçici olarak en az üçte bir oranında azaltılmasını veya süreklilik koşulu aranmaksızın en az dört hafta süreyle faaliyetin tamamen veya kısmen durdurulmasını” ifade etmektedir. Böylece kanundaki düzenlemeden daha detaylı olarak yönetmelikte çalışma süresinin geçici olarak üçte bir oranında azaltılması ve süreklilik aranmaksızın dört hafta süreyle faaliyetin tamamen veya kısmen durdurulması ibarelerine yer verilmiştir.

Bu düzenlemelerden yola çıkarak, Türk iş hukukunda kısa çalışma; “Genel ekonomik, sektörel veya bölgesel kriz ile zorlayıcı sebeplerle, üç ayı geçmeyecek şekilde, işyerinde uygulanan çalışma süresinin işyerinin tamamında veya bir bölümünde geçici olarak en az üçte bir oranında azaltılmasını veya süreklilik koşulu aranmaksızın en az dört hafta süreyle faaliyetin tamamen veya kısmen durdurulması” olarak tanımlanmaktadır.

1.2. Kısa Çalışmanın Şartları:

Türkiye’de iş hukuku terminolojisi ve uygulaması içerisinde kısa çalışmanın kavramsal bazdaki şartları bize göre “genel şartlar” ve “özel şartlar” olarak ele alınabilir. Çalışmamızda kısa çalışma kavramına dair şartlar, kısa çalışma ödeneği hakkında yararlanma şartları olarak ele alınmayıp sadece ülke egemenliği bölgesinde kısa çalışma yapılabilir mi? sorusuna dair “nedensel” ve “yetkisel” şartlar olarak ele alınmıştır. Kısa çalışma ödeneğinden yararlanma şartları ise ileriki bölümlerde ayrıca ele alınmıştır.

1.2.1. Genel (Nedensel) Şartlar

Türkiye’de iş hukuku sistemi içerisinde kısa çalışma bir hak olarak düzenlenmiştir. Böyle bir haktan yararlanmak için ciddi koşulların varlığı gerekmektedir. 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu Ek Madde 2 ile Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre kısa çalışmanın genel şartları şu şekildedir.

a- Ekonomik Kriz: Ulusal ve uluslararası düzeyde ortaya çıkan etkenlere bağlı olarak genel, sektörel, bölgesel bazda ekonomik krize neden olan ciddi sarsıcı durumların oluşması kısa çalışmanın ekonomik kriz boyutuna indirgenen bir şarttır.

b- Zorlayıcı Nedenler: Doğrudan ekonomik bir kriz olmayıp, işverenin kendi sevk ve idaresinden kaynaklanmayan, önceden kestirilemeyen, bunun sonucu olarak bertaraf edilmesine imkan bulunmayan, geçici olarak çalışma süresinin azaltılması veya faaliyetin tamamen veya kısmen durdurulması ile sonuçlanan dışsal etkilerden kaynaklanan dönemsel durumlar veya deprem, yangın, su baskını, heyelan, salgın hastalık, seferberlik gibi durumların oluşması da kısa çalışmanın zorlayıcı nedenlere indirgenen bir diğer şarttır.

Ancak bir ülkede genel ekonomik krizin ve/veya zorlayıcı sebeplerin varlığı yada bu olumsuz şartların etkilerinin işverenler, vatandaşlar tarafından çok aşırı hissedilmesi kısa çalışmanın kendiliğinden iş hukuku anlamında uygulanması anlamına gelmemektedir.

III. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL GÜVENLİK REHBERİ

1.2.2. Özel (Yetkisel) Şartlar

Türk iş hukuku içerisinde kısa çalışma için ekonomik ve zorlayıcı nedenlere bağlı genel şartların varlığı tek başına yeterli olamamaktadır. Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesi ikinci fıkrasında "Genel ekonomik, sektörel veya bölgesel kriz ile dışsal etkilerden kaynaklanan dönemsel durumlardan ileri gelen zorlayıcı sebeplerin varlığı, işçi ve işveren sendikaları konfederasyonlarının iddia etmesi yada bu yönde kuvvetli emarenin bulunması halinde Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Yönetim Kurulunca karara bağlanır." denilmektedir. Bahsi geçen yönetmeliğin 5'inci maddesi üçüncü fıkrasında "İkinci fıkrada yer alan sebeplerle Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Yönetim Kurulunca alınmış bir karar bulunmuyorsa işverenlerce yapılan başvurular Türkiye İş Kurumu birimi tarafından reddedilir." denilmektedir. Aynı yönetmeliğin 5'inci maddesi dördüncü fıkrasında "Kısa çalışma talepleri iş müfettişlerince uygunluk tespiti yapılması amacıyla Rehberlik ve Teftiş Başkanlığının ilgili birimine ivedilikle gönderilir..." denilmektedir.

Bu yönetmelik düzenlemelerinden anlaşıldığı üzere; kısa çalışma hakkından yararlanmak için genel, sektörel, bölgesel ekonomik kriz ve/veya zorlayıcı nedenlerin varlığı tek başına yeterli olamamakta ayrıca bunların varlığına dolayısıyla kısa çalışma yapılabileceğine dair Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Yönetim Kurulunca karar alınması gerekmektedir. Bu yönde karar alınması da başlı başına yeterli olamamaktadır. Bu karar sonrasında kısa çalışma talebi için başvuran işverenlerin taleplerinin iş müfettişlerince uygunluk tespiti yapılması sonucunda uygun bulunması da gerekmektedir. Bu nedenle kısa çalışmanın hukuki çerçevede uygulanması hem genel (nedensel) şartların hem de özel (yetkisel) şartların birlikte bulunması ile mümkün olmaktadır.

Ancak 17.04.2019 tarih ve 31102 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 7244 sayılı Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Ekonomik Ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun aracılığıyla 4447 sayılı Kanuna Geçici Madde 25 getirilerek koronavirüs ile ilgili ayrı bir düzenlemeye gidildiği görülmektedir. 4447 sayılı Kanun Geçici Madde 25 ile ; "Yeni koronavirüs (Covid-19) sebebiyle işverenlerin yaptıkları zorlayıcı sebep gerekçeli kısa çalışma başvuruları için, uygunluk tespitinin tamamlanması beklenmeksizin, işverenlerin beyanı doğrultusunda kısa çalışma ödemesi gerçekleştirilir. İşverenin hatalı bilgi ve belge vermesi nedeniyle yapılan fazla ve yersiz ödemeler, yasal faizi ile birlikte işverenden tahsil edilir." düzenlemesine yer verilerek koronavirüs nedeniyle yapılan başvurularda özel (yetkisel) şart esnetilerek iş müfettişlerince uygunluk tespiti yapılması şartı kaldırılmış, işverenlerin beyanına göre işlem yapılabilmesi sağlanmıştır. Böylece koronavirüs nedeniyle kısa çalışma başvuruları daha hızlı bir şekilde sonuçlandırılıp hak sahipleri kısa çalışma ödeneğinden daha hızlı bir şekilde faydalandırılmaya çalışılmıştır.

2. KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİ:

2.1. Kısa Çalışma Ödeneği Kavramı

Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 3 üncü maddesinde kısa çalışma ödeneği tanımlanmıştır. Buna göre kısa çalışma ödeneği "6 ncı maddede

belirtilen koşulların sağlanması halinde işçiye yapılan ödemeyi” ifade eder denilmektedir. Bu düzenlemeden anlaşılmaktadır ki, kısa çalışmaya dair genel ve özel şartlarının varlığı halinde işyerlerinde kısa çalışma yapılması durumunda işçiye ödenmesi gereken ödenek kısa çalışma ödeneği olarak tanımlanmaktadır.

2.2. Kısa Çalışma Ödeneğinden Yararlanma Şartları:

Kısa çalışma ödeneğine hak kazanmak için, kısa çalışmaya dair genel (nedensel) ve özel (yetkisel) şartlar dışında prim bildirim yönünden başkaca şartlar da aranmaktadır. 4447 sayılı Kanun Ek Madde 2'ye göre “...İşçinin kısa çalışma ödeneğine hak kazanabilmesi için, hizmet akdinin feshi hariç işsizlik sigortası hak etme koşullarını yerine getirmesi gerekir.” denildiği görülmektedir. Kısa çalışma ödeneğinden yararlanma koşulları Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 6 ncı maddesinde de belirtilmiştir. Buna göre “İşçinin kısa çalışma ödeneğinden yararlanabilmesi için;

a) İşverenin kısa çalışma talebinin uygun bulunması,

b) İşçinin kısa çalışmanın başladığı tarihte 4447 sayılı Kanunun 50'nci maddesine göre çalışma süreleri ve işsizlik sigortası primi ödeme gün sayısı bakımından işsizlik ödeneğine hak kazanmış olması gerekmektedir.”

4447 sayılı Kanunun 50'nci maddesi ikinci fıkrasına baktığımızda ise, “Hizmet akdinin sona ermesinden önceki son 120 gün hizmet akdine tabi olanlardan, son üç yıl içinde;

a) 600 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödenmiş olan sigortalı işsizlere 180 gün,

b) 900 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödenmiş olan sigortalı işsizlere 240 gün,

c) 1080 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödenmiş olan sigortalı işsizlere 300 gün, süre ile işsizlik ödeneği verilir.” denilmiştir.

Bu hükümlere rağmen; 26 Mart 2020 tarihli ve 31080 Resmi Gazete'de yayınlanan 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 4447 sayılı Kanuna Geçici Madde 23 eklenerek koronavirüs etkisiyle yapılacak kısa çalışma ödeneği şartlarında değişikliğe gidilmiştir. 7226 sayılı Kanun ile eklenen Geçici Madde 23 ile, “30/6/2020 tarihine kadar geçerli olmak üzere, yeni koronavirüs (Covid-19) kaynaklı zorlayıcı sebep gerekçesiyle yapılan kısa çalışma başvuruları için, ek 2'nci maddenin üçüncü fıkrasında işçinin kısa çalışma ödeneğine hak kazanabilmesi için öngörülen hizmet akdinin feshi hariç işsizlik sigortası hak etme koşullarını yerine getirmesi hükmü, kısa çalışma başlama tarihinden önceki son 60 gün hizmet akdine tabi olanlardan son üç yıl içinde 450 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödenmiş olması şeklinde uygulanır. Bu koşulu taşımayanlar, kısa çalışma süresini geçmemek üzere son işsizlik ödeneği hak sahipliğinden kalan süre kadar kısa çalışma ödeneğinden yararlanmaya devam eder. Bu madde kapsamında kısa çalışma uygulamasından yararlanabilmek için, iş yerinde kısa çalışma uygulanan dönemde 4857 sayılı Kanunun 25'inci maddesinin birinci fıkrasının (II) numaralı bendinde yer alan sebepler hariç olmak kaydıyla işveren tarafından işçi

III. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL GÜVENLİK REHBERİ

çıkartılmaması gerekir. Bu madde kapsamında yapılan başvurular, başvuru tarihinden itibaren 60 gün içinde sonuçlandırılır. Bu madde kapsamında yapılan başvuru tarihini 31/12/2020 tarihine kadar uzatmaya ve birinci fıkrada belirlenen günleri farklılaştırma-ya Cumhurbaşkanı yetkilidir.” hükümleri getirilmiştir.

4447 sayılı Kanun Geçici Madde 23 ile getirilen düzenlemeye göre; zorlayıcı sebep olan koronavirüs (Covid-19) nedeniyle kısa çalışma uygulamasından yararlanabilmek için kısa çalışma ödeneği için gerekli olan 600 günlük sürenin 450 güne; 120 günlük sürenin ise 60 güne düşürüldüğü böylece kısa çalışma ödeneğinden yararlanma şartlarının kolaylaştırıldığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan zorlayıcı sebep olan koronavirüs (Covid-19) nedeniyle kısa çalışma uygulamasından yararlanabilmek için işverence kısa çalışma döneminde 4857 sayılı Kanununun 25’inci maddesinin birinci fıkrasının (II) numaralı bendinde yer alan sebepler hariç işçi çıkarılmaması gerektiği şartı da getirilerek böylece istihdamın sürdürülmesinin amaçlandığı görülmektedir.

2.3. Kısa Çalışma Ödeneğinin Günlük Miktarı ve Hesaplaması

4447 sayılı Kanun Ek Madde 2 üçüncü fıkrada *“Kısa çalışma halinde İşsizlik Sigortası Fonundan kısa çalışma ödeneği ödenir”* denilerek kısa çalışma ödeneğinin kaynağı gösterilmiştir. Buna göre kısa çalışma ödeneği de işsizlik ödeneği gibi İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanmaktadır.

Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 7’nci maddesi üçüncü fıkrasında “Kısa çalışma ödeneği, işyerinde uygulanan haftalık çalışma süresini tamamlayacak şekilde çalışılmayan süreler için aylık olarak hesaplanır” denilmiştir.

İşsizlik Sigortası Fonundan ödemesi yapılan kısa çalışma ödeneğinin ise miktar yönünden bir sınırının olması gerekmektedir. Buna yönelik olarak 4447 sayılı Kanun Ek Madde 2 dördüncü fıkrada ve Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 7 nci maddesi birinci fıkrasında “Günlük kısa çalışma ödeneğini; sigortalının son oniki aylık prime esas kazançları dikkate alınarak hesaplanan günlük ortalama brüt kazancının %60’ıdır. Bu şekilde hesaplanan kısa çalışma ödeneği miktarı 4857 sayılı Kanununun 39 uncu maddesine göre uygulanan asgari ücretin brüt tutarının %150’sini geçemez.” hükümleri mevcuttur.

Bu hükümler irdelendiğinde kısa çalışma ödeneğinin miktarının işyerinde uygulanan haftalık çalışma süresini tamamlayacak şekilde çalışılmayan süreler için aylık olarak hesaplanacağı ile kısa çalışma ödeneğinin günlük alt ve üst sınırının olduğu anlaşılmaktadır. Asgari ücretin altında çalıştırma/bildirim mümkün olmadığı için kısa çalışma ödeneğinin günlük alt sınırı günlük asgari ücretin %60’ı; günlük üst sınırı ise günlük asgari ücretin %150’i olmaktadır.

Ancak burada bir istisnai hükümden bahsetmekte yarar gözükmemektedir. 4447 sayılı Kanun Ek Madde 2 beşinci fıkrası ile Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 7’nci maddesi altıncı fıkrasında “Zorlayıcı sebeplerle işyerinde kısa çalışma yapılması halinde ödemeler 4857 sayılı Kanununun 24’üncü maddesinin (III) numaralı

bendinde ve 40'ncı maddesinde öngörülen bir haftalık süreden sonra başlar” denilmiştir. 4857 sayılı Kanunun 24'üncü maddesinin (III) numaralı bendinde “İşçinin çalıştığı işyerinde bir haftadan fazla süre ile işin durmasını gerektirecek zorlayıcı sebepler ortaya çıkarsa” hükmünün ve 4857 sayılı Kanunun 40'ncı maddesinde ise “24 ve 25'inci maddelerin (III) numaralı bentlerinde gösterilen zorlayıcı sebepler dolayısıyla çalışılmayan veya çalıştırılmayan işçiye bu bekleme süresi içinde bir haftaya kadar her gün için yarım ücret ödenir” denilmektedir. Bu hükümlerden anlaşıldığı üzere zorlayıcı bir sebeple işyerinde işçi çalışamazsa veya çalıştırılmazsa işverence kendisine bir haftaya kadar her gün için yarım ücret ödemesinin yapılması gerektiği, böyle bir durumda işçiye bir haftaya kadar işverence yarım ücret ödemesi yapılması gerekmesi nedeniyle, eğer kısa çalışmaya karar verilmesi halinde kısa çalışma ödemelerinin yarım ücret ödenmesi öngörülen bir haftadan sonra yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla zorlayıcı bir nedene bağlı olan kısa çalışma ödeneğinin başlangıcı ekonomik krize bağlı olarak yapılan kısa çalışmaya göre farklılaşmaktadır.

2.4. Kısa Çalışma Ödeneğinin Süresi ve Azami Süresi

Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 7'nci maddesi üçüncü fıkrasında “Kısa çalışma ödeneği, işyerinde uygulanan haftalık çalışma süresini tamamlayacak şekilde çalışılmayan süreler için aylık olarak hesaplanır” denilmiştir.

Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 7'nci maddesi beşinci fıkrasında “Kısa çalışma ödeneği uygunluk tespitinde belirtilen süreyi aşmamak kaydıyla fiilen gerçekleşen kısa çalışma süresi üzerinden verilir” denilmektedir.

4447 sayılı Kanun Ek Madde 2 birinci fıkrasında “...hallerinde işyerinde üç ayı aşmamak üzere kısa çalışma yapılabilir” denilmiştir. Aynı kanun maddesinin yedinci fıkrasında “...kısa çalışma ödeneğinin süresini altı aya kadar uzatmaya...Cumhurbaşkanı yetkilidir” denilmiştir.

Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 7'nci maddesi ikinci fıkrasında “Kısa çalışma ödeneğinin süresi üç ayı geçmemek üzere kısa çalışma süresi kadardır.” denilmiştir.

Bu hükümlerden kısa çalışma ödeneğinin işyerinde uygulanan haftalık çalışma süresini tamamlayacak şekilde uygunluk tespitindeki süreyi aşmayacak şekilde fiilen çalışılmayan süreler dikkate alınarak aylık olarak hesaplanacağı ve kısa çalışma ödeneğinin azami süresinin üç ay olduğu ancak Cumhurbaşkanı tarafından altı aya kadar uzatılabileceği anlaşılmaktadır.

2.5. Kısa Çalışma Ödeneğinin Durdurulması ve Kesilmesi

Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 8'inci maddesi ikinci fıkrasında “Kısa çalışma uygulaması devam eden işyerlerinde yapılan inceleme sırasında işverenin ödenek alan işçilerin çalışma süreleri ile ilgili hatalı bilgi ve belge verdiğinin

III. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL GÜVENLİK REHBERİ

tespit edilmesi ve iş müfettişinin yazılı talebi halinde hakkında hatalı bilgi verilen işçi sayısı da dikkate alınarak kısa çalışma ödeneği durdurulur” düzenlemesi mevcuttur. Kısa çalışma ödeneğinin durdurulması işlemi esasen işçinin kısa çalışma ödeneğine ilişkin çalışma süresi ile ilgili olarak işverence yapılan hatalı bilgi ve belge verilmesinden dolayı yapılmaktadır. Nitekim aynı yönetmeliğin 7'nci maddesinin onbirinci fıkrasında “İşverenin hatalı bilgi ve belge vermesi nedeniyle yapılan fazla ödemeler, yasal faizi ile birlikte işverenden...” denilerek işverenin hatalı bilgi ve belge hususundaki sorumluluğu düzenlenmiştir.

Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 9'uncu maddesinde “Kısa çalışma ödeneği alanların işe girmesi, yaşlılık aylığı almaya başlaması, herhangi bir sebeple silahaltına alınması, herhangi bir kanundan doğan çalışma ödevi nedeniyle işinden ayrılması hallerinde veya geçici iş göremezlik ödeneğinin başlaması durumunda geçici iş göremezlik ödeneğine konu olan sağlık raporunun başladığı tarih itibarıyla kısa çalışma ödeneği kesilir” hükümler mevcuttur. Kısa çalışma ödeneğini kesilmesi ise durdurmadan farklı olarak kısa çalışma ödeneğinin ödenmesini gerektirecek maddi şart olan gelir kaybı olasılığı şartının artık bulunmamasından(emekli aylığı alınması, çalışılması gibi) bahisle kesilmesi gerektiği anlamına gelmektedir.

3. İŞVERENİN YÜKÜMLÜLÜK ve SORUMLULUKLARI

3.1. Kısa Çalışmaya Dair Talep ve Bildirim Yükümlülüğü

4447 sayılı Kanun Ek Madde 2 ikinci fıkrasında “Bu Kanuna göre sigortalı sayılan kişileri hizmet akdine tabi olarak çalıştıran işveren, kısa çalışma talebini, derhal gerekçeleri ile birlikte Türkiye İş Kurumuna, varsa toplu iş sözleşmesi tarafı sendikaya bir yazı ile bildirir” hükmü vardır.

Benzer şekilde Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 4 ncü maddesinde “Genel ekonomik, sektörel veya bölgesel kriz ile zorlayıcı sebeplerle işyerinde kısa çalışma yapılmasını talep eden işveren, Kurum birimine, varsa toplu iş sözleşmesi tarafı işçi sendikasına yazılı bildirimde bulunur. İşveren bildiriminde,

a) Genel ekonomik, sektörel veya bölgesel kriz ile zorlayıcı sebeplerin işyerine etkilerini ve zorlayıcı sebebin ne olduğunu belirtmek,

b) İşyerinin unvanını, adresini, varsa toplu iş sözleşmesi tarafı işçi sendikasını, işyeri İŞKUR numarasını ve sosyal güvenlik işyeri sicil numarasını belirtmek,

c) Manyetik ve yazılı ortamda Kurumca belirlenen formatta hazırlanan kısa çalışma yaptırılacak işçilere ilişkin bilgileri içeren listeyi Kurum birimine teslim etmek, zorunludur.” hükümlerinin olduğu görülmektedir. Buna göre kısa çalışma hakkında yararlanmak için işverenin Türkiye İş Kurumuna talebinin olması gerekmektedir. Bu talepte kısa çalışma yapılmasına neden olan etkenin ve işyeri ile ilgili diğer bilgilerin belirtilmesi gerekmektedir. Ayrıca işyerinde toplu iş sözleşmesi varsa kısa çalışma talebinin işçi sendikasına da yazılı olarak bildirilmesi gerekmektedir.

3.2. Kısa Çalışmaya Dair Uygunluk Tespitini İlan Etme ve Bildirim Yükümlülüğü

Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesi dördüncü fıkrasında *"Kısa çalışma talepleri; iş müfettişlerince uygunluk tespiti yapılması amacıyla Rehberlik ve Teftiş Başkanlığının ilgili birimine ivedilikle gönderilir. Uygunluk tespiti sonucu ilgili Kurum birimine gönderilir. Uygunluk tespiti sonuçları Kurum birimince işverene bildirilir. İşveren durumu, işyerinde işçilerin görebileceği bir yerde ilan eder ve varsa toplu iş sözleşmesine taraf işçi sendikasına bildirir. İlan yoluyla işçilere duyuru yapılamadığı durumlarda, kısa çalışmaya tabi işçilere yazılı bildirim yapılır."* hükmü vardır. Buradan anlaşılacağı üzere işverenin kısa çalışma talebini Türkiye İş Kurumuna iletmesi sonrasında iş müfettişlerince kısa çalışma uygunluk tespiti yapılmakla birlikte uygunluk tespitinin sonuçlarının işverence işyerinde işçilerin görebileceği bir yerde ilan edilmesi veya toplu iş sözleşmesine taraf işçi sendikasına bildirilmesi gerekmektedir.

3.3. Prim Yükümlülüğü

Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 7'nci maddesi yedinci fıkrasında *"İşçinin kısa çalışma ödeneği aldığı süre için 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu gereği ödenecek sigorta primi, İşsizlik Sigortası Fonu tarafından Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) aktarılır"* denildiği görülmektedir. Bu hüküm değerlendirildiğinde, kısa çalışma yapılan süredeki SGK kapsamından doğan prim yükümlülükleri İşsizlik Sigortası Fonundan yapılmaktadır. Diğer taraftan kısa çalışma ödeneği alınan süre için işçiler adına genel sağlık sigortası primleri aktarılmaktadır. Söz konusu bu dönemde kısa ve uzun vadeli sigorta primleri ise aktarılmamaktadır. Bu yönüyle kısa çalışma ödeneği alınan süreler için işverenin prim ödeme yükümlülüğü doğmamaktadır.

3.4. Kısa Çalışmanın Erken Sona Ermesinde Bildirim Yükümlülüğü

Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 11'inci maddesinde *"İşveren, ilan ettiği süreden önce normal faaliyetine başlamaya karar vermesi halinde durumu; Kurum birimine, varsa toplu iş sözleşmesi tarafı işçi sendikasına ve işçilere altı işgünü önce yazılı olarak bildirmek zorundadır. Bildirimde belirtilen tarih itibarıyla kısa çalışma sona erer. Geç bildirimlere ilişkin oluşan yersiz ödemeler hakkında 7'nci maddenin 11'inci fıkrasına göre işlem yapılır"* hükmüne yer verilmiştir. Buna göre kısa çalışmanın nedensel şartına bağlı olarak faaliyetin durması böylece ödeme güçlüğünün ortadan kalkması durumunda kısa çalışma erkenden sonlandırılıp normal faaliyete başlanmasına karar verilmesi durumunda işverenin bildirim yükümlülüğünün olduğu anlaşılmaktadır.

3.5. Kayıt Tutma Yükümlülüğü

Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin 10'uncu maddesine göre *"Kısa çalışma yapan işveren, işçilerin çalışma sürelerine ilişkin kayıtları tutmak ve*

III. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL GÜVENLİK REHBERİ

istenilmesi halinde ibraz etmek zorundadır” denilerek işverene inceleme yapıldığında ibraz etmesi üzerine kayıt belge tutma zorunluluğu getirilmiştir.

3.6. İşverenin Hatalı veya Geç Bilgi ve Belge Vermeden Doğan Sorumluluğu

Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmeliğin yedinci maddesi onbirinci fıkrasında “İşverenin hatalı bilgi ve belge vermesi nedeniyle yapılan fazla ödemeler, yasal faizi ile birlikte işverenden, işçinin kusurundan kaynaklanan fazla ödemeler ise yasal faizi ile birlikte işçiden tahsil edilir” denilerek işverene hatalı bilgi ve belge vermeye dayalı sorumluluk yüklenmiştir.

4. KISA ÇALIŞMADA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Kısa çalışma ödeneği için yapılan işveren başvurularında başvuru listesinin firma kaşesi ve imzası tamamlandıktan sonra tüm bilgileri içerir şekilde eksiksiz doldurulması ve taranarak bağlı olan il müdürlüğünün e-mail adresine gönderilmesi gerekmektedir. İşverenlerin kısa çalışma talep hakkı bulunup, işçiler için doğrudan talep hakkı bulunmamaktadır.

Başvuru yapan firma yada işverenlerin farklı illerde veya farklı merkezlerde farklı sicil numarası ile işlem gören işyerleri varsa kısa çalışma ödeneği için her bir işyeri için ayrı ayrı başvuru yapılması gerekmektedir. Diğer taraftan işyeri hangi ilde ise Türkiye İş Kurumunun ilgili il müdürlüğüne başvuruda bulunulacaktır.

Kısa çalışma ödeneği için iş müfettişince yapılacak uygunluk tespitleri işyeri mahalline gidilmeksizin başvuru evrakı ve ekleri üzerinden tespit tutanağı düzenlenmeksizin yapılacaktır. İncelemeler esnasında eksiklik olması durumunda eksikliklerin e-ortamda tamamlanması ivedilikle istenecektir.

Kısa çalışma ödeneğinden yararlanabilecek personel kontrolü Türkiye İş Kurumu tarafından yapıldıktan sonra bu sonuca göre ödemeler gerçekleştirilecektir. Bu nedenle kısa çalışma ödeneği için yapılacak başvurularda personel listesine emekli çalışanlar yazılmamalıdır. Başvuruların onaylanması sonrasında firma yada işverenlere kısa çalışma ödeneği yapılacak personel listesi gönderilerek her bir personelin adına PTT şubesine ödeme çıkarılacaktır. Ödemeler çalışmadığı sürelerle ilgili olarak her ayın beşinde yapılacaktır. 2020 yılı asgari ücret rakamlarına göre ve yasal alt ve üst sınıra göre kısa çalışma ödeneği 1.750,40 TL ve 4.380,99 TL aralığında olacaktır.

Kısa çalışma ödeneği başvurularında belirtilen çalışılmayacak sürelerde işyerinde kesinlikle çalışma yapılmaması gerekmektedir.

Kısa çalışma yapılan süreler için kısa çalışmaya tabi tutulan işçiler adına düzenlenen SGK aylık Prim Hizmet Belgelerinde eksik gün nedeni olarak; sadece kısa çalışma nedeniyle eksik gün bildirilecekse “18-Kısa Çalışma Ödeneği”, kısa çalışma ile birlikte başka bir nedenle eksik gün varsa “27-Kısa Çalışma Ödeneği ve Diğer Nedenler” seçilerek bildirge verilmelidir.

Yabancı işçiler için de işsizlik sigortası prim borcu bulunmaması halinde kısa çalışma ödeneği için başvuru yapılabilir.

İşverenlerin prim ve vergi borçlarının bulunması kısa çalışmaya başvurmaya engel değildir.

5. KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİNDEN YARARLANMAYANLAR İÇİN MEVZUATTAKİ SON GELİŞMELER

17.04.2019 tarih ve 31102 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 7244 sayılı Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 4857 sayılı Kanuna eklenen Geçici Madde 10 ile "Bu Kanunun kapsamında olup olmadığına bakılmaksızın her türlü iş veya hizmet sözleşmesi, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay süreyle 25'inci maddenin birinci fıkrasının (II) numaralı bendinde ve diğer kanunların ilgili hükümlerinde yer alan ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri sebepler dışında işveren tarafından feshedilemez. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç aylık süreyi geçmemek üzere işveren işçiyi tamamen veya kısmen ücretsiz izne ayırabilir. Bu madde kapsamında ücretsiz izne ayrılmak, işçiye haklı nedene dayanarak sözleşmeyi fesih hakkı vermez. Bu madde hükümlerine aykırı olarak iş sözleşmesini fesheden işveren veya işveren vekiline, sözleşmesi feshedilen her işçi için fiilin işlendiği tarihteki aylık brüt asgari ücret tutarında idari para cezası verilir. Cumhurbaşkanı birinci ve ikinci fıkrada yer alan üç aylık süreleri altı aya kadar uzatmaya yetkilidir." hükümleri düzenlenmiştir. Bu yeni düzenlemeler ile söz konusu bu Geçici Madde 10'un yürürlüğe girdiği tarih olan 17.04.2020 tarihi itibarıyla; belirtilen şartlar dışında işçinin sözleşmesinin üç ay boyunca feshedilmeyeceği, işveren tarafından işçinin koronavirüs nedeniyle ücretsiz izne ayrılacağı gibi yenilikler mevzuat içerisine getirilmiştir.

Diğer taraftan belirtmekte yarar var ki, 7244 sayılı Torba Kanun ile 4447 sayılı Kanuna Geçici Madde 24 eklenerek; Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte iş sözleşmesi bulunmakla birlikte 4857 sayılı Kanunun geçici 10'uncu maddesi uyarınca işveren tarafından ücretsiz izne ayrılan ve kısa çalışma ödeneğinden yararlanamayan işçiler ile 15/3/2020 tarihinden sonra 51'inci madde kapsamında iş sözleşmesi feshedilen ve bu Kanunun diğer hükümlerine göre işsizlik ödeneğinden yararlanamayan işçilere, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan aylık aylığı almamak kaydıyla ve 4857 sayılı Kanunun geçici 10 uncu maddesinde yer alan fesih yapılamayacak süreyi geçmemek üzere, bu süre içinde ücretsiz izinde buldukları veya işsiz kaldıkları süre kadar, Fondan günlük 39,24 Türk lirası nakdi ücret desteği verilir. Yapılan ödemelerden damga vergisi hariç herhangi bir kesinti yapılamaz. Birinci fıkra kapsamında ücretsiz izne ayrılarak nakdi ücret desteğinden yararlanan işçinin fiilen çalıştırıldığının tespiti halinde işverene, bu şekilde çalıştırılan her işçi ve çalıştırıldığı her ay için ayrı ayrı olmak üzere fiilin işlendiği tarihteki 4857 sayılı Kanunun 39'uncu maddesinde belirlenen aylık brüt asgari ücret tutarında çalışma ve iş kurumu il müdürlüklerince idari para cezası uygulanır ve ödenen nakdi ücret desteği

III. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL GÜVENLİK REHBERİ

ödeme tarihinden itibaren işleyecek kanuni faizi ile birlikte işverenden tahsil edilir. Bu madde kapsamında nakdi ücret desteğinden yararlananlardan 5510 sayılı Kanuna göre genel sağlık sigortalısı veya genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi kapsamına girmeyenler, aynı Kanunun 60'ıncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılırlar ve genel sağlık sigortasına ilişkin primleri Fondan karşılanır. Bakanlık, nakdi ücret desteğine ilişkin ödeme usul ve esaslarını belirlemeye ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin ortaya çıkabilecek tereddütleri gidermeye yetkilidir." hükümlerinin getirildiği görülmektedir. Böylece üç ay boyunca kısa çalışma ödeneğinden yararlanamayan veya azami olarak üç aya kadar ücretsiz izne ayrılan işçilere ücretsiz izinde kaldıkları ve çalışmadıkları süre boyunca nakdi ücret desteği verilmesi söz konusu olacaktır. Bu yönüyle kısa çalışma ödeneğinden yararlanmayanların da nakdi ücret desteğinden yararlanması gerçekleştirilmiş böylece sosyal koruma işlevi sağlanmaya çalışılmıştır.

6. ÇALIŞILMAYAN SÜRELER İÇİN TELAFİ ÇALIŞMASI YAPILMASI

4857 sayılı Kanunun 64'üncü maddesinde, "Zorunlu nedenlerle işin durması, ulusal bayram ve genel tatillerden önce veya sonra işyerinin tatil edilmesi veya benzer nedenlerle işyerinde normal çalışma sürelerinin önemli ölçüde altında çalışılması veya tamamen tatil edilmesi ya da işçinin talebi ile kendisine izin verilmesi hallerinde, işveren dört ay içinde çalışılmayan süreler için telafi çalışması yaptırabilir. (Ek cümle:25/3/2020-7226/43 md.) Cumhurbaşkanı bu süreyi iki katına kadar artırmaya yetkilidir. Bu çalışmalar fazla çalışma veya fazla sürelerle çalışma sayılmaz. (1) Telafi çalışmaları, günlük en çok çalışma süresini aşmamak koşulu ile günde üç saatten fazla olamaz. Tatil günlerinde telafi çalışması yaptırılamaz." hükümleri ile telafi çalışması düzenlenmiştir. 26 Mart 2020 tarihli ve 31080 Resmi Gazete'de yayınlanan 7226 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonrası çalışılmayan süreler için telafi çalışmasının yaptırılacağı süre 4 ay olarak yeniden belirlenmiştir. Bu madde hükümlerini koronavirüs ile birlikte değerlendirildiğinde, telafi çalışması için koronavirüs faktörü şimdiden zorlayıcı neden olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle, koronavirüs nedeniyle çalışılmayan süreler için hem kısa çalışma ödeneği alan işçiler hem de almayan işçiler için telafi çalışması yapılması ilerleyen dönemlerde gündeme gelecektir.

SONUÇ

Bir sosyal politika enstrümanı olan iş hukuku düzenlemeleri, koronavirüs (Covid-19) vb. salgın hastalık gibi zorlayıcı nedenlerle işlerin durması sonucunda işçilerin gelirsiz kalmasını sosyal bir risk olarak görerek kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği kavramları ile telafi mekanizmasını insanlığın hizmetine sunmuştur. Kısa çalışma müessesinin amacı, karşılaşılan ekonomik kriz ve/veya zorlayıcı nedenlerle işçilerini ücretsiz izne ayırmak isteme girişiminde bulunan işverenlerin bu uygulamalarına belli bir müddet boyunca son vermektir. Böylece kısa çalışma ile belirtilen olumsuz durumlarda işsizli-

ğın önlemesi ve işçinin ücret hakkının belli bir süre boyunca korunması sağlanmaktadır. Pek tabidir ki, kanun koyucu kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği hakkını nedensel, yetkisel ve primsel şartlara bağlamakla birlikte bu haklardan yararlanma şartı olarak işverenlere talep, bildirim, ilan gibi yükümlülükler getirmiştir.

Türkiye’de ise hükümet 7226 sayılı Torba Kanun düzenlenmesi ile 4447 sayılı Kanuna Geçici Madde 23 eklenerek, koronavirüs salgın hastalığı nedeniyle kısa çalışma yapılması sonucunda işçilere ödenecek kısa çalışma ödeneği şartlarını kısa çalışma başlama tarihinden önceki son 60 gün hizmet akdine tabi olanlardan son üç yıl içinde 450 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödenmiş olarak belirleyerek biraz esnetmiştir. Bu Torba Kanun ile getirilen başka bir şart ise, koronavirüs (Covid-19) salgın hastalığı nedeniyle kısa çalışma yapılması sonucunda işçilere ödenecek kısa çalışma ödeneğinden işçilerin yararlanabilmesi için işverence kısa çalışma döneminde 4857 sayılı Kanunun 25 inci maddesinin birinci fıkrasının (II) numaralı bendinde yer alan sebepler hariç işçi çıkarılmaması şartıdır. Bu şart ise, salgın döneminde istihdamı korumayı amaçlamaktadır.

Diğer taraftan 7244 sayılı Torba Kanun ile 4447 sayılı Kanuna Geçici Madde 25 eklenerek, işverenlerce koronavirüs zorlayıcı sebep gerekçe gösterilerek yapılan kısa çalışma başvuruları için, iş müfettişlerince yapılması gereken uygunluk tespitinin tamamlanması artık beklenmeyecektir. Böylece koronavirüs sürecinde, daha hızlı bir süre içerisinde kısa çalışma ödeneklerinin ödenmesi gerçekleştirilebilecektir.

Yine 7244 sayılı Torba Kanun ile 4447 sayılı Kanuna Geçici Madde 24 eklenerek; üç ay boyunca kısa çalışma ödeneğinden yararlanamayan veya azami olarak üç aya kadar ücretsiz izne ayrılan işçilere ücretsiz izinde kaldıkları ve çalışmadıkları süre boyunca nakdi ücret desteği verilmesi söz konusu olacaktır.

Başka bir açıdan ise işverenlere 7244 sayılı Torba Kanun ile 4857 sayılı Kanuna Geçici Madde 10 eklenerek, koronavirüs nedeniyle işçileri üç ayı geçmemek şartıyla kısmen veya tamamen ücretsiz izne ayırma hakkı getirilmiştir.

Bunlarla birlikte, 4857 sayılı Kanunun 64’üncü maddesi gereği koronavirüs nedeni gibi bir nedenle yani zorlayıcı bir nedenle işyerinde çalışılmayan süreler için işverence ilerleyen dönemlerde işçiye telafi çalışması yaptırılması gündeme gelecektir. 7226 sayılı Torba Kanunla yapılan son değişiklik sonucunda, çalışılmayan süreler için telafi çalışmasının yaptırılabilmesi süre 4 ay olarak yeniden belirlenmiştir. Bu nedenle bu değişikliğin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Sonuç olarak koronavirüs (Covid-19) salgın hastalığı kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği hakkı için zorlayıcı bir neden olarak kabul edilmesinin yanı sıra ekonomik ve sosyal etkilerinin azaltılmasına yönelik olarak hükümetçe yararlanma şartı esnetilen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca kısa çalışma ödeneğinden yararlanamayanlara ise nakdi ücret desteği getirilerek sosyal koruma kapsamı geniş tutulmaya çalışılmıştır. Gelecekte ise koronavirüs nedeniyle çalışılmayan bu süreler için işçilere telafi çalışması yaptırılması gündeme gelecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE

SOSYAL YARDIM REHBERİ

GİRİŞ

Koronavirüsle Mücadele Eşgüdüm Toplantısı açıklanan Ekonomik İstikrar Kalkanı paketi kapsamında "Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığımızın belirlediği kriterlere göre ihtiyaç sahibi ailelere yapılacak nakdi yardımları Türkiye genelinde bulunan 1003 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aracılığı ile yerine getirmekte olup, makalemizde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının hukuki statüsü, yapısı, hedef kitlesi, vakıf işleyişi ve yardımların hangi kriterlere göre dağıtmakta olduğu hususu kısaca açıklanmaya çalışılacaktır.

1. SOSYAL YARDIMLAŞMA ve DAYANIŞMAYI TEŞVİK FONU

Anayasanın 2'nci maddesinde ifadesini bulan "Sosyal Devlet" ilkesinin yerine getirilmesinde en temel sosyal yardım kaynağı, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu olmuştur.

3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'na göre fonun amacı, muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler olarak gelir dağılımının adilane bir şekilde dağıtılmasını sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir.

Muhtaç durumunda bulunan ve herhangi bir sosyal güvenliği bulunmayan veya olsa da, belirlenecek ölçütlere göre; hane içindeki kişi başına düşen geliri, onaltı yaşından büyükler için belirlenen aylık net asgari ücretin 1/3'ünden az olan kişilerden fakir ve muhtaç durumda bulunanların bu Kanun kapsamında bulunduğu hüküm altına alınmıştır.

Ayrıca her türlü acil durum ve afetten zarar görenlerle, şehit yakınları ve gaziler, belirlenecek kriter ve süreler çerçevesinde söz konusu haklardan yararlandırılacaktır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonunda toplanan kaynakların vakıflara dağıtımına karar vermek üzere Cumhurbaşkanınca görevlendirilen Cumhurbaşkanı yardımcısına veya bakana bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulu teşkil edilmiş olup, 2018/03 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile Fon kurulunun bazı yetkileri Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına ve bazı yetkileri de Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kuruluna devredilmiştir.

Fonda toplanan kaynakların, vakıflarca yürütülecek sosyal yardım proje ve programları ile yatırım programları çerçevesinde dağıtım önceliklerini belirlemek ve dağı-

tımına karar vermek ile vakıflarda çalıştırılacak personelin nitelikleri ile özlük hakları ve diğer hususlarla ilgili belirlenecek kriterleri görüşmek ve karara bağlamak yetkisi Cumhurbaşkanlığında kalmasına karşılık, Vakıflardan ve diğer kurum ve kuruluşlardan gelen sosyal yardım amaçlı talep ve teklifleri değerlendirmek, önerilerde bulunmak ve toplumda dayanışma ve paylaşma bilincini geliştirmek ve desteklemek üzere hazırlanan projelere destek sağlamak görevi Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına devredilmiştir. Bununla birlikte toplumda dayanışma ve paylaşma bilincini geliştirmek ve desteklemek üzere bilimsel, sosyal ve kültürel programlar ve projeler önermek görevi Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kuruluna aktarılmıştır.

2. SOSYAL YARDIMLAŞMA ve DAYANIŞMA VAKIFLARI

3294 sayılı Kanunun amacına uygun faaliyet ve çalışmalar yapmak ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdî ve aynî yardımda bulunmak üzere her il ve ilçede sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları kurularak, Fon Kurulu tarafından alınan kararlar doğrultusunda, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü eliyle Vakıflara “periyodik pay” adı altında kaynak aktarılmakta ve yardımlar vatandaşlara ulaştırılmaktadır.

3294 sayılı Kanunun 7’nci maddesi gereği Sosyal Yardımlaşma Vakıflarında “Mülkî idare amirlerinin vakfın tabii başkanı olduğu” hüküm altına alınmıştır. Buna göre vakıf başkanı mahallin en büyük amiri sıfatıyla illerde Valiler, ilçelerde Kaymakamlardır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının yönetim ve temsile yetkili organı ise Mütevelli Heyeti olduğundan, iş ve işlemlerini icrai nitelik taşıyan kararlar vakıf mütevelli heyeti tarafından alınır.

Mütevelli heyetleri; illerde belediye başkanı, defterdar, il millî eğitim müdürü, il sağlık müdürü, il tarım müdürü, il sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu müdürü ve il müftüsü; ilçelerde belediye başkanı, mal müdürü, ilçe millî eğitim müdürü, Sağlık Bakanlığının ilçe üst görevlisi, varsa ilçe tarım müdürü ve ilçe müftüsü vakfın mütevelli heyetini oluşturur. Ayrıca her faaliyet dönemi için, il dahilindeki köy ve mahalle muhtarlarının valinin çağrısı üzerine yapacağı toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla kendi aralarından seçecekleri birer muhtar üye ile ilde kurulan ve bu Kanunda belirtilen amaçlara yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının yöneticilerinin kendi aralarından seçecekleri iki temsilci ve hayırsever vatandaşlar arasından il genel meclisinin seçeceği iki kişi; ilçe dahilindeki köy ve mahalle muhtarlarının kaymakamın çağrısı üzerine yapacağı toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile kendi aralarından seçecekleri birer üye ile ilçede kurulu ve bu Kanunda belirtilen amaçlara yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının yöneticilerinin kendi aralarından seçecekleri bir temsilci ve hayırsever vatandaşlar arasından il genel meclisinin seçeceği iki kişi mütevelli heyetinde görev alırlar. İl veya ilçede bu Kanunda belirtilen amaçlara yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşu olmaması halinde, hayırsever vatandaşlar arasından il genel meclisinin seçeceği üçüncü bir kişi daha mütevelli heyetinde görev yapar.

İlaveten, Yargıtay İttihadi Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 09/06/2017 tarihli E:2016/03, K:2017/4 sayılı kararıyla; 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı

IV. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL YARDIM REHBERİ

Teşvik Kanunu gereğince Türk Medeni Kanun hükümlerine göre kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olduğu, her bir vakfın ayrı işyeri ve bağımsız işveren olduğu ve iş güvencesi bakımından da 4857 sayılı İş Kanununa tabi işçi statüsünde personel istihdam edebileceği ve toplu iş sözleşmesi kapsamında yerler olduğu karara bağlanmıştır.

633 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 34'üncü maddesi ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulunun 16.02.2012 tarihli ve 2012/1 sayılı Kararı ile yürürlüğe konulan "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Personelinin Norm Kadro Standartları, Nitelikleri, Özlük Hakları ve Çalışma Şartlarına İlişkin Esaslar" çerçevesinde, SYD Vakıflarında 4857 sayılı İş Kanunu hükümlerine göre personel istihdamı yapılmakta olup, bahse konu iş ve işlemler işveren sıfatıyla Vakıf Mütevelli Heyetince gerçekleştirilmektedir.

Personel görev dağılımı, Vakfın faaliyetlerini yürütmek, genel idaresini sağlamak ve koordine etmekle görevli "Vakıf Müdürü"; sosyal yardım sahiplerinin muhtaçlığına ilişkin araştırmaları mahallinde yürütmek ve Mütevelli Heyetine sunulmak üzere "Sosyal İnceleme Raporunu" hazırlamakla görevli "sosyal yardım ve inceleme görevlisi"; Vakfın mali işlerini yürütmek ve muhasebe kayıtlarını tutmakla görevli "muhasebeci"; genel büro hizmetlerini yürütmekle görevli "büro görevlisi" ve Vakfın ulaşım, temizlik, yardım dağıtım gibi işlerini yürütmekle görevli "yardımcı hizmet görevlisi" olmak üzere yapılmaktadır. Vakıfların iş yoğunluğunun artması halinde Vakıflarca belirli süreli istihdam kapsamında "Geçici Personel" istihdamı da yapılabilmektedir.

2.1. Yardım Kriterleri ve Hedef Kitle

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca, 3294 sayılı Kanun kapsamında yapılan yardımlar düzenli ve süreli olmak üzere iki ayrı kategoride yürütülmektedir. Düzenli yardım (Şartlı eğitim, şartlı sağlık, eşi vefat eden kadınlara veya muhtaç asker ailelerine yapılan yardımlar gibi) belirli özel şartları sağlayan ve şartlar devam ettiği sürece aylık, iki aylık veya üç ayda bir verilen yardımları ifade etmektedir. Süreli yardımlar ise vatandaşlarımızın başvurularına binaen, dönemsel olarak aldıkları gıda, yakacak, tek seferlik nakdi yardım ve barınma gibi geçici mahiyette yardımlardır.

Bunun yanı sıra, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca, 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna göre, kanunen bakmakla mükellef kimsesi, hiçbir sosyal güvencesi ve düzenli geliri olmayan 65 yaş üstü vatandaşlarla ve kanunun öngördüğü şartları taşıyan engelli vatandaşlara yönelik (yaşlı aylığı, engelli aylığı ve silikosiz aylığı gibi) düzenli nakdi yardımlar da yapılmaktadır.

Vatandaşlara yapılacak yardımlarda öncelikle **"sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmamak" veya "Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına tabi olmakla veya bu kuruluşlarca aylık veya gelir bağlanmış olmakla birlikte, Fon Kurulunca belirlenen ölçütlere göre; hane içindeki kişi başına düşen geliri, onaltı yaşından büyükler**

“için belirlenen aylık net asgari ücretin 1/3’ünden az olmak” şartının sağlanması gerekmektedir.

“Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına tabi olmakla veya bu kuruluşlarca aylık veya gelir bağlanmış olmakla birlikte, Fon Kurulunca belirlenen ölçütlere göre; hane içindeki kişi başına düşen geliri, onaltı yaşından büyükler için belirlenen aylık net asgari ücretin 1/3’ünden az olmak şartın sağlanmasına yönelik yapılacak değerlendirme de “Genel Sağlık Sigortası Gelir Testi kapsamında kullanılan yöntem” temel hesaplama yöntemi olarak benimsenmiş olup,

Genel Sağlık Sigortası Gelir Testi kapsamında kullanılan yöntemle göre aile içinde kişi başına düşen gelirin aylık tutarı;

a- Tespit /beyan edilen aylık net maaş, ücret nafaka, yevmiye vb. gelirlerin yıllık tutarlarının ortalaması,

b- Ailenin; mülkiyeti aile bireylerinden birine ait olan ikamet ettiği konutu ile mülkiyeti başka birine ait olmakla birlikte kira ödemediği konutu için konutun rayiç bedelinin 240’ta biri,

c- Ailenin ikamet ettiği konut haricinde diğer konutları için rayiç bedelinin 240’ta biri ve (takdir edilen/beyan edilen) kira getirisinin toplamı,

d- İkamet edilen konut haricindeki konut için kira geliri elde edilmiyorsa veya kira geliri beyan edilmiyorsa konutun rayiç bedelinin 120’de biri,

e- Dükkanlar için rayiç bedelin 240’ta biri ve (takdir edilen/beyan edilen) kira getirisinin toplamı,

f- Dükkan için kira geliri elde edilmiyorsa veya kira geliri beyan edilmiyorsa rayiç bedelinin 120’de biri,

g- Ailenin arazi, tarla ve benzeri rayiç bedelinin 240’ta biri ve (takdir edilen/beyan edilen) aylık (zirai/ticari/kira vb) getirisinin toplamı,

h- Ailenin binek aracı için aracın kasko/rayiç bedelinin 120’de biri,

ı- Ailenin ticari/zirai amaçlı aracı için aracın kasko/rayiç bedelinin 120’de ve (takdir edilen/beyan edilen) aylık (zirai/ticari/kira vb) getirisinin toplamı,

i- Ailenin büyük ve küçükbaş hayvanları için İl/ilçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüklerinden temin edilen yıllık getiri miktarının aylık tutarı,

j- Ailenin tespit/beyan edilen banka mevduatları için aylık faiz getirisinin iki katı tutar,

k- Sürekli olarak alınan düzenli nakdi sosyal yardımların (2022, Evde Bakım, ŞNT, Burs vb) aylık ortalaması ve diğer gelirlerin toplamı,

Esas alınarak hesaplanmaktadır.

Buna karşılık, 2022 sayılı Kanun kapsamında bağlanılacak (yaşlı, engelli ve silikozis) aylıkların muhtaçlık hesaplamasında yukarıda izah edilen yöntemden farklı olarak;

- Herhangi bir tutarda nafaka alan kişi ve yurt içi-yurt dışı ayrımı yapılmaksızın sosyal güvenlik kurumlarından aylık veya gelir hakkı elde eden kişilerin kendileri, 2022 sayılı Kanun kapsamındaki aylıklardan faydalanamamaktadır.

IV. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL YARDIM REHBERİ

- Hanenin ikamet ettiği konutun rayiç bedeli hesaplamaaya dahil edilmemektedir.
 - 2022 sayılı Kanun gereğince bağlanan aylıklar hesaplamaaya dahil edilmemesine karşılık, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun Ek 7'nci maddesi gereğince yapılan evde bakım ödemeleri dahil, sürekli ve düzenli olarak alınan şartlı eğitim yardımı, şartlı sağlık yardımı, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardım, burs, harçlık gibi nakdî olarak verilmekte olan sosyal yardımların aylık ortalaması hesaplamaaya dahil edilmektedir.
 - Karşılıksız alınan burslar muhtaçlık hesaplamasında dikkate alınmasına karşılık, karşılığı belli bir süre sonra ödenmesi gereken tutarlar (öğrenim kredisi gibi) ise muhtaçlık hesaplamasında gelir olarak dikkate alınmamaktadır.
 - Yaşlı aylığında aynı hanede ikamet edip etmediklerine bakılmaksızın aylık bağlanacak kişinin kendisi ve eşi dikkate alınmak suretiyle gelir, servet ve harcamaları hesaplanmasına karşılık, engelli aylığında hanede yaşayan tüm bireylerin gelir, servet ve harcamaları ile nafaka yükümlülüğü dikkate alınarak hesaplanmaktadır.
 - Yaşlı ve engelli aylığı aynı kişi tarafından birlikte alınamamaktadır.
 - 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu uyarınca huzurevi ve bakım evlerinde bakımı yapılanlar ile bu kanun uyarınca kendilerine harçlık bağlananlar, 2022 sayılı Kanundan faydalanamamaktadır.
 - Hanenin harcama durumu; emsal kira bedeli hariç gıda, giyim, ısınma, eğitim, sağlık, ulaşım, eğlence ve benzerlerine yapılan yıllık ödemelerin aylık ortalaması dâhil edilerek yapılan hesaplama ile belirlenir. Emsal kira bedeli dışındaki harcamalar hesaplanacak gelir tutarından hiçbir şekilde çıkarılamaz. Yaşlı aylığında ikamet edilen konutun emsal kira bedelinin gider olarak düşülmesinde kira bedelinin aylık bağlanacak kişinin kendisi ve eşine tekabül eden oransal karşılığı dikkate alınır.
 - Vergi indirimlerinden faydalanılarak alınan ve engelli adına kayıtlı olan araçlar için vergiler indirilmiş tutarın 120'de biri dikkate alınarak hanenin geliri hesaplanır.
 - Taşınır ve taşınmazların tespit edilen rayiç bedellerine ilişkin değerlendirmeyi Mütevelli Heyeti yapar.
 - Hanenin tespit/beyan edilen harcamalarının tespit edilen gelir tutarından fazla olması durumunda harcama ve gelir arasındaki fark gelire eklenir.
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla yapılan yardımlardan yararlanmanın son şartı ise yardım talebinde bulunan kişinin "Fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda" bulunmasıdır.** Kişilerin fakru zaruret hali ve muhtaçlık durumunun tespiti, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından yapılan sosyal incelemeler ve hane ziyaretleri neticesine göre Mütevelli heyetince alınacak karara göre belirlenmekte olup, **2020 yılı için muhtaçlık sınırı 701,32 TL olarak dikkate alınmaktadır.**

2.2. Vakıf Yardım Başvuru ve Onay Süreci

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları yardım başvuruları kişilerin adrese dayalı nüfus kayıt sisteminde kayıtlı bulunduğu vakfa yapılması esas olup; zorunlu haller-

de, İl Merkez/İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına başvuru yapılabilmesi de mümkündür.

Başvuru, reşit olanlar tarafından bizzat yapılır. Bizzat başvuruda bulunamayacak özü ve mazereti olanlar (engelli, yaşlı, yatalak vb.) adına kan ve sıhri hısımlı, vasi ve kayyumu, komşusu, öğretmen, mahalle muhtarı gibi kişiler tarafından başvuruda bulunulması da mümkündür.

Vakıflar tarafından başvuru sahibinin izni ile Bütünleşik Sosyal Yardımlaşma Hizmetleri Bilgi Sistemi üzerinden TC Kimlik Numarası ile sosyal güvenlik durumu, adres bilgileri, nüfus-aile-kişi kayıt örnekleri, 2022 sayılı Kanuna göre maaş alıp almadığı başkaca gelir bilgileri, vergi mükellefiyeti ve üzerine kayıtlı aracı veya gayrimenkulü olup olmadığına ilişkin bilgileri, arazi gelirleri, tarımsal desteklerden yararlanıp yararlanmadığı, 2828 sayılı Kanun uyarınca destek alıp almadığı sorgulanarak gerekli bilgiler temin edilmektedir.

Gerekli bilgilerin alınması ile başvuru safhası tamamlanarak “inceleme” safhasına geçilmektedir. İnceleme sırasında, yardım başvurusunda bulunan kişinin fakru zaruret ve muhtaçlık halinin tespit edilip, hakkında araştırma yapılan kişiye yardım yapılması konusunda Mütevelli Heyet üyelerinde bir kanaat oluşturması amaçlanmaktadır.

İnceleme, sosyal yardım ve inceleme görevlileri tarafından yapılmakta olup, vakıf mütevelli heyetine sunulmak üzere, yardım başvurusundan bulunan kişinin ikametgâhında yapılan ziyaret sırasında edinilen bilgi ve izlenimleri içeren “inceleme raporu” düzenlenir ve sisteme işlenir. Raporda, sosyal yardım ve inceleme görevlisinin yardım başvurusuna ilişkin kanaati belirtilir. Vakfın sosyal yardım ve inceleme görevlileri tarafından yapılan bu incelemenin süresi 1 yıl olup; her yıl yenilenmesi esastır.

İncelemenin ardından ise “değerlendirme” safhası gelmekte olup, Mütevelli Heyet toplantılarında değerlendirmeye alınır. Değerlendirme esnasında başvuru sahibinin sosyal güvenlik durumu, faydalanmak istediği yardım programı, ekonomik durumu, inceleme görevlisinin raporu değerlendirilir. Bu değerlendirme neticesinde yardım talebinde bulunanların muhtaç olup olmadıklarına ve şayet muhtaç oldukları yönünde karar alınması halinde hangi yardımın hangi miktarda yapılacağına karar verilir.

Muhtaç olmadıklarına karar verilenlerin gerekçesi belirtilerek talepleri reddedilir. Başvuru sahipleri red kararlarına karşı, yazılı olarak itirazda bulunabilirler. Başvuru sahibinin itirazı doğrultusunda dosya yeniden görüşülmek üzere Vakıf Mütevelli Heyeti'ne sunulur. Mütevelli Heyet itiraz üzerine incelemenin genişletilerek yeniden yapılmasını isteyebilir.

3. SALGIN DÖNEMİNDE YAPILACAK SOSYAL YARDIMLAR

Koronavirüsle Mücadele Eşgüdüm Toplantısı sonrasında açıklanan Ekonomik İstikrar Kalkanı paketi kapsamında ihtiyaç sahibi ailelere yapılacak yardımlar, Pandemi Sosyal Destek Programı adı altında 3 faz şeklinde yapılmaktadır.

Buna göre;“Sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmamak” veya “Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına tabi olmakla veya bu kuruluşlarca aylık veya gelir bağlanmış” olmakla

IV. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL YARDIM REHBERİ

birlikte, hane içindeki kişi başına düşen geliri, aylık net asgari ücretin 1/3'ünden az olan (2020 yılı için hane içindeki kişi başına düşen geliri 701,32 TL'den az olan) ve fakru zaruret içinde, muhtaç durumda bulunma kriterlerini sağlayan ve adrese dayalı Nüfus Kayıt sisteminde kayıtlı bulunduğu vakıflarca daha önce incelenen ve Vakıf Mütevelli heyetlerince süreli nakdi yardım veya düzenli yardım alması uygun bulunan ya da 2022 sayılı Kanun kapsamında aylık bağlanan vatandaşlar arasından, başvuru alınmaksızın 1. Faz kapsamında 2 milyon 111 bin haneye 1-5 Nisan 2020 tarihleri arasında, 2 faz kapsamında ise 2.3 milyon haneye 19.04.2020 tarihinden itibaren hane başına 1.000 TL nakdi yardım, Türkiye genelinde bulunan 1003 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla ulaştırılmaktadır.

Diğer yandan, 3294 sayılı Kanunun 2. Maddesinin 4. Fıkrasında yer alan **“Her türlü acil durum ve afetten zarar görenler ve şehit yakınları ile gaziler ise, Fon Kurulu ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca belirlenecek kriter ve süreler çerçevesinde bu Kanun ile sağlanacak haklardan yararlandırılır.”** Hüküm uyarınca, Deprem, yangın, sel ve heyelan vb. durumlarda afetin ilk bir ayı için, muhtaçlık koşulu aranmaksızın, afetten etkilenen vatandaşların temel gereksinimleri karşılanmaktadır. Buradan hareketle, Covid-19 salgını nedeniyle kişilerin sosyal güvencesi veya mal varlığı olsa dahi, salgın süresince sosyal güvenceden kaynaklı haklarına, gelirlerine ve varlıklarına ulaşamama durumları bulunduğundan, temel acil ihtiyaçlarını karşılamayacak durumda olduğu Vakıf Mütevelli heyetlerince değerlendirilen hanelere muhtaçlık koşulu aranmaksızın acil ve temel ihtiyaçlarını karşılamasına yönelik düzenlilik ve süreklilik arz etmeyen yardımlar yapılabilecektir.

Bu doğrultu da, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca 3. Faz kapsamında, e-Devlet kapısı üzerinde yer alan Pandemi Sosyal Destek Ön Başvuru Formu aracılığıyla sosyal yardım başvuruları alınmaya başlanmıştır. Değerlendirmeler, kişi bazlı değil, hane bazlı yapılacaktır. Aynı haneden birden çok başvuru yapılması halinde, tek başvuru olarak değerlendirilecektir. Başvuran kişinin hanesinde aşağıda belirtilen kapsamlarda yer alan birinin bulunması halinde başvuru değerlendirmeye alınmayacaktır.

Pandemi Sosyal Destek Programı Faz 1 ve Faz 2 kapsamında verilen 1000 TL'lik nakdi destekten faydalanmış olanlar,

5510 sayılı Kanunun 4/a maddesi kapsamındaki kamu işçileri,

5510 sayılı Kanunun 4/c maddesi kapsamındaki memurlar,

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)'ndan gelir veya aylık alanlar (emekliler),

İŞKUR İşsizlik Ödeneğinden faydalananlar,

İŞKUR Kısa Çalışma Ödeneğinden faydalananlar,

3. Faz Pandemi Sosyal Destek Ön Başvuru Formunda; hâlihazırda çalışıp çalışmadığı, şayet çalışıyorsa işyerindeki durumunun ne olduğu, aylık toplam maaşının ne kadar olduğu, sosyal yardım alıp almadığı, kirada oturup oturmadığı, kirada oturuyorsa kira bedelinin ne olduğu, en son gelen elektrik, su ve doğalgaz faturalarının tutarlarının ne kadar olduğu, hanedeki kişi sayısı, hanenin toplam geliri ile herhangi bir birikiminin bulunup bulunmadığı ve Banka hesabı olup olmadığı soruları sorulmaktadır.

Bahse konu sorulara verilecek cevaplar ve Vakıflarca yapılacak başkaca araştırmalar sonucunda, 3294 sayılı Kanunun 2. Maddesinin 4. fıkrası uyarınca Kovid-19 salgını nedeniyle, temel acil ihtiyaçlarını karşılamayacak durumda olduğu Vakıf Mütevelli heyetlerince değerlendirilen hanelere, belirlenecek sürelerde ve tutarlarda nakdi yardım yapılacaktır.

SONUÇ

Sosyal devletin gereği olarak kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonunun muhtaç durumda bulunan vatandaşlara yardım etmek ile sosyal adaleti pekiştirici tedbirler alarak gelir dağılımının adilane bir şekilde dağıtılmasını sağlamak temel amacı olup,

Koronavirüs (Covid-19) salgınının vatandaşlarımız üzerindeki sosyo-ekonomik yükünü hafifletmek ilkesiyle Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi kapsamında; **Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 3 faz şeklinde Pandemi Sosyal Destek Programı** başlatılmıştır.

1 ve 2. Faz kapsamında Fon bütçesinden Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına aktarılan yaklaşık 4,4 Milyar TL; Sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmamak” veya “Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına tabi olmakla veya bu kuruluşlarca aylık veya gelir bağlanmış” olmakla birlikte, hane içindeki kişi başına düşen geliri, aylık net asgari ücretin 1/3’ünden az olan **(2020 yılı için hane içindeki kişi başına düşen geliri 701,32 TL’den az olan)** ve fakru zaruret içinde, muhtaç durumda bulunma kriterlerini sağlayan ve adrese dayalı Nüfus Kayıt sisteminde kayıtlı bulunduğu vakıflarca daha önce incelenen ve Vakıf Mütevelli heyetlerince süreli nakdi yardım veya düzenli yardım alması uygun bulunan ya da 2022 sayılı Kanun kapsamında aylık bağlanan 4.4 milyon vatandaşa başvuru alınmaksızın, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığı ulaştırılmaktadır.

Pandemi Sosyal Destek Programı 3. Fazı kapsamında, 21.04.2020 tarihinden itibaren e-Devlet kapısı üzerinde yer alan Pandemi Sosyal Destek Ön Başvuru Formu aracılığıyla sorulan sorulara cevap vermek suretiyle başvuruda bulunan ve Kovid-19 salgını süresince sosyal güvenceden kaynaklı haklarına, gelirlerine, varlıklarına ulaşamama durumları bulunan ve temel acil ihtiyaçlarını karşılamayacak durumda olduğu Vakıf Mütevelli heyetlerince değerlendirilen hanelere muhtaçlık koşulu aranmaksızın acil ve temel ihtiyaçlarını karşılamasına yönelik nakdi yardımlar yapılacaktır.

IV. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL YARDIM REHBERİ

Yardım Türü	Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Kimler Faydalanır.	Evrak	Tutar	Ödeme Dönemi
AİLE YARDIMLARI	Gıda Yardımları	İhtiyaç sahibi ailelerin gıda ve giyim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla başta Ramazan ayı ve Kurban Bayramı olmak üzere ihtiyaç halinde yapılır.	18 yaş üstü aile bireyi	Hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan haneler	TC Kimlik Kartı	Mütevelli Heyeti tarafından belirlenir.	Başta dini bayramlar olmak üzere ihtiyaç halinde verilir
AİLE YARDIMLARI	Barınma Yardımları	Oturulamayacak derecede eski, bakımsız ve sağlıksız evlerde yaşayan muhtaç vatandaşlara evlerinin bakım-onarımı, betonarme ev yapım yardımı, prefabrik ev yapım yardımı ve ev eşyası alımı için aynı veya nakdi olarak yapılan yardımlardır.	18 yaş üstü aile bireyi	Hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan haneler	TC Kimlik Kartı	İhtiyaca göre 15, 20 ve 25.000 TL'ye kadar destek verilir.	Mütevelli Heyeti tarafından belirlenir.
İLE YARDIMLARI	Sosyal Konut Projesi (1+1, 2+1)	Sosyal güvencesi olmayan, fakir ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlara T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi aracılığıyla ev yapımını kapsamaktadır.	18 yaş üstü aile bireyi	Hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan haneler	TC Kimlik Kartı	Geri ödemeli olarak konut verilir.	Geri ödemeler 1+1 konutlar için ayda 100 TL; 2+1 konutlar için 130 TL olmak üzere 270 ayda tamamlanır (Sosyal Konut Projesi kapsamında yeni başvuru alınmamaktadır).
AİLE YARDIMLARI	Yakacak Yardımları	İhtiyaç sahibi ailelere bedelsiz kömür yardımını içeren yakacak yardımlardır.	18 yaş üstü aile bireyi	Hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan haneler	TC Kimlik Kartı	Asgari 500 kg olmak üzere mütevelli heyetinin takdiri ile belirlenir.	Yılda bir kez kış dönemi öncesi
AİLE YARDIMLARI	Eşi Vefat Etmış Kadınlara Yönelik Yardım	Sosyal güvencesi olmayan, fakir ve muhtaç durumda bulunan resmi nikahlı eşini kaybetmiş kadınlara yapılan nakdi yardımlardır.	Eşi vefat etmiş kadınlar	Eşi vefat etmiş kadınlar	TC Kimlik Kartı	325 TL	İki ayda bir PTT aracılığıyla ödenir.

Yardım Türü	Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Kimler Faydalanır.	Evrak	Tutar	Ödeme Dönemi
AİLE YARDIMLARI	Muhtaç Asker Ailelerine Yapılan Yardımlar	Yakını askerde olan, sosyal güvencesi olmayan, fakir ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlarımızın desteklenmesi amacıyla yürütülür.	Asker yakını	Evli ise eşi, değil ise ailesi	TC Kimlik Kartı	400 TL	İki ayda bir PTT aracılığıyla ödenir (Askerlik süresi esnasında).
AİLE YARDIMLARI	Öksüz ve Yetim Yardımı	Annesi veya babası vefat etmiş 18 yaşından küçük muhtaç durumda olan çocuklar için yapılan nakdi yardımdır.	Anne vefat etmiş ise baba, baba vefat etmiş ise anne ya da her ikisi de vefat etmiş ise çocuğa bakan kişi	Annesi veya babası vefat etmiş 18 yaşından küçük çocuklar	TC Kimlik Kartı	100 TL	2 ayda bir ödeme yapılır.
AİLE YARDIMLARI	Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı	Babası askerde olan 18 yaşından küçük muhtaç durumda olan çocuklar için yapılan nakdi yardımdır.	Muhtaç asker ailelerine yönelik düzenli nakdi yardım programından asker eşi olarak faydalanan kişi	Babası askerde olan 18 yaşından küçük çocuklar	TC Kimlik Kartı	150 TL	2 ayda bir ödeme yapılır.
AİLE YARDIMLARI	Doğum Yardımı	15.05.2015 tarihinde ve sonrasında gerçekleşen canlı doğumları kapsamaktadır.	Anne veya anne adına baba ya da kanuni temsilci	Yurt içinde ve yurt dışında 15.05.2015 tarihinde ve sonrasında canlı doğum gerçekleştiren Türk vatandaşları ve Mavi kart sahipleri	TC Kimlik Kartı	Birinci çocuk için 300 TL İkinci çocuk için 400 TL Üçüncü ve sonraki çocuklar için 600 TL	Ödemeler bireysel bazda ve tek seferliktir.

IV. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL YARDIM REHBERİ

Yardım Türü	Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Kimler Faydalanır.	Evrak	Tutar	Ödeme Dönemi
AİLE YARDIMLARI	Elektrik Tüketim Desteği (ETD)	Düzenli sosyal yardımlardan faydalanan ihtiyaç sahibi haneleri kapsamaktadır.	ak sahiplerini gösterir liste her ay Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından Bütünleşik Sosyal Yardımlar Bilgi (BSYB) Sistemi üzerinden hazırlanmaktadır. Hak sahibinin TC Kimlik Kartı ve elektrik faturası ile PTT şubesine gitmesi yeterlidir.	3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında düzenli sosyal yardım almaya ilişkin verilmiş hak sahipliği kararı devam eden haneler faydalanmaktadır.	TC Kimlik Kartı Mesken Tipi Elektrik Faturası	1-2 kişilik hanelere aylık 75 kWh, 3 kişilik hanelere aylık 100 kWh, 4 kişilik hanelere aylık 125 kWh, 5 ve daha fazla kişilik hanelere aylık 150 kWh karşılığı TL	Aylık PTT aracılığıyla ödenir.
EĞİTİM YARDIMLARI	Eğitim Materyali Yardımı	İhtiyaç sahibi ailelere yapılan eğitim materyali yardımlarıdır.	18 yaş üstü aile bireyi	İlk ve orta öğrenim çağında çocuğu bulunan ve hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan haneler aileler	TC Kimlik Kartı	Mütevelli Heyeti tarafından belirlenir.	Eğitim-öğretim dönemi içinde SYD Vakıfları tarafından belirlenir.
EĞİTİM YARDIMLARI	Şartlı Eğitim Yardımı	Sosyal güvencesi olmayan, fakir ve muhtaç durumda bulunan ailelere çocuklarını okula göndermeleri şartıyla yapılan yardımlardır.	18 yaş üstü aile bireyi	İlk ve orta öğrenim çağında çocuğu bulunan aileler	TC Kimlik Kartı	İlköğretim erkek öğrenci aylık 35 TL, kız öğrenci aylık 40 TL Ortaöğretim erkek öğrenci aylık 50 TL, kız öğrenci aylık 60 TL	9 ay (2 ayda bir toplu)

Yardım Türü	Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Kimler Faydalanır.	Evrak	Tutar	Ödeme Dönemi
EĞİTİM YARDIMLARI	Öğle Yemeği Yardımı	MEB ile işbirliği içinde taşınmalı eğitim uygulaması kapsamında, okulların bulunduğu merkezlere taşınan yoksul öğrencilere öğle yemeği verilmektedir.	18 yaş üstü aile bireyi	Taşınmalı eğitimden faydalanan öğrenciler	TC Kimlik Kartı	Öğrencilerin öğle yemekleri karşılanır.	Her iki eğitim öğrenim döneminde her gün karşılanır ((Program MEB'e kaynak transferi şeklinde yürütülmektedir. Başvuru alınmamaktadır).
EĞİTİM YARDIMLARI	Öğrenci Taşıma Barınma ve İaşe Yardımı	Taşınmalı sistem dışında kalan ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin ulaşım, barınma vb. ihtiyaçlarına yönelik destek verilmektedir.	18 yaş üstü aile bireyi	Devlet okullarında okuyan tüm ilk ve orta öğrenim öğrencileri	TC Kimlik Kartı	SYD Vakfı tarafından ihale sonucu belirlenir.	Program MEB'e kaynak transferi şeklinde yürütülmektedir. Başvuru alınmamaktadır).
EĞİTİM YARDIMLARI	Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması	Özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin okullara erişiminin sağlanması amacıyla MEB ile işbirliği içinde destek sağlanmaktadır.	18 yaş üstü aile bireyi	Özel eğitime ihtiyacı olan engelli öğrenciler	TC Kimlik Kartı	İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından belirlenir.	Program MEB'e kaynak transferi şeklinde yürütülmektedir. Başvuru alınmamaktadır).
SAĞLIK YARDIMLARI	Şartlı Sağlık Yardımı (Sağlık ve Gebelik)	Sosyal güvencesi olmayan, fakir ve muhtaç durumda bulunan ailelere çocuklarını sağlık kontrolüne göndermeleri, anne adaylarının ise hamilelik süresince sağlık kontrolüne gitmeleri ve doğumlarını hastanede yapmaları şartıyla yapılan yardımlardır.	18 yaş üstü aile bireyi	0-5 yaş arası çocuklar Hamileler	TC Kimlik Kartı	Doğumun hastanede yapılması halinde tek seferlik 100 TL, Gebelik döneminde anne için aylık 35 TL, çocuk için aylık 35 TL	12 ay (2 ayda bir toplu ödeme)

IV. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL YARDIM REHBERİ

Yardım Türü	Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Kimler Faydalanır.	Evrak	Tutar	Ödeme Dönemi
SAĞLIK YARDIMLARI	Engelli İhtiyaç Yardımı	Yoksul engelli vatandaşların topluma uyumunu kolaylaştıracak her türlü araç gereç ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yürütülür.	18 yaş üstü aile bireyi	Engelli Vatandaşlar	Sağlık Raporu TC Kimlik Kartı	Mütevelli Heyeti tarafından belirlenir.	İhtiyaca göre belirlenir.
SAĞLIK YARDIMLARI	Genel Sağlık Sigortası (GSS) Prim Ödemeleri	Sosyal güvencesi olmayan tüm vatandaşlar	Hane Bireyi	Sosyal güvenceden yoksun aile bireyleri	TC Kimlik Kartı	Kişi başına gelir seviyesi brüt asgari ücretin üçte birinin altında ise GSS primi devlet tarafından ödenir.	Kişi adına primi SGK'ya her ay devlet tarafından ödenir.
SAĞLIK YARDIMLARI	Genel Sağlık Sigortası Katılım Payı Ödemesi	5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun, 60/c-1 ve 60/c-3 kapsamındaki genel sağlık sigortalısı sayılanlar ile bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilerin hastane, ilaç, reçete, optik katılım payı muhteviyatında ödemiş oldukları tutarın iadesini kapsamaktadır.	5510 sayılı Kanununun 60/c-1 ve 60/c-3 kapsamındaki genel sağlık sigortalısı sayılanlar ile bunların bakmakla yükümlü olduğu kişiler	Katılım payı ödemesi yapanlar	TC Kimlik Kartı	Kapsamdaki kişilerin hastane, ilaç, reçete, optik muhteviyatında ödedikleri ve SYD Vakıfları tarafından söz konusu kişilere ödenen katılım payı toplam tutarı kadardır	Ocak-Nisan-Temmuz-Ekim
SAĞLIK YARDIMLARI	Kronik Hastalara Yönelik Yardım Programı	Tüberküloz ve SSPE hastalığı nedeniyle psiko-sosyal ve mali kayıp yaşayan hastalar için geliştirilmiş düzenli nakdi yardım programıdır.	Tüberküloz veya SSPE hastası olan kişi veya hastaya bakmakla yükümlü kişi	Mütevelli Heyeti tarafından onaylanan ve Halk Sağlığı Yönetim Sisteminden hastalık bilgileri alınan kişiler	Evrak talep edilmemektedir.	1.460,61 TL	Aylık ödeme yapılır.

Yardım Türü	Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Kimler Faydalanır.	Evrak	Tutar	Ödeme Dönemi
SAĞLIK YARDIMLARI	Çoklu Doğum Yardımı	Çoklu doğum ile dünyaya gelen 0-2 yaş aralığında çocukların bulunduğu muhtaç hanelerin beslenme ve öz bakım ihtiyaçlarının desteklenmesine yöneliktir.	Anne veya anne adına baba ya da kanuni temsilci	Hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan haneler	TC Kimlik Kartı	150 TL	Aylık ödeme yapılır.
SAĞLIK YARDIMLARI	Kronik Hastalığı Nedeniyle Cihaza Bağımlı Olan Hastalara Elektrik Fatura Bedeli ve Kesintisiz Güç Kaynağı Desteği	3294 sayılı Kanun kapsamında muhtaç olduğu tespit edilen, 2828 sayılı Evde Bakım Yardımı almayan, kronik hastalığı nedeniyle cihaza bağımlı olan hastaların yaşadığı haneler	Hastaların sağlık gerekçesiyle evden çıkamayacak durumda bulunması söz konusu ise hastanın vekili, vasisi veya velisi tarafından hasta adına başvuru yapılabileceği gibi bu kişilerin bulunmaması durumunda hastanın hanesinde Vakıf personeli tarafından da başvuru alınabilir.	Kronik hastalığı nedeniyle cihaza bağımlı şekilde hayatını sürdürmek durumunda kalan kişiler	Sağlık Raporu TC Kimlik Kartı	Elektrik Tüketim Desteği: Hak sahiplerinin konutlarına ait elektrik tüketim düzeyine göre aylık 200 TL'ye kadar. Kesintisiz Güç Kaynağı Desteği: Hak sahiplerine kesintisiz güç kaynağı. Birikmiş Elektrik Borcu Desteği: Yardımın başladığı ilk ay tek sefere mahsus olmak üzere hak sahibi hanelerin cihaza bağlanma tarihinden sonraki birikmiş elektrik borçları ödenebilecektir.	Elektrik Tüketim Desteği aylık yapılır. Birikmiş Elektrik Borcu Desteği tek seferlik yapılır.

IV. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL YARDIM REHBERİ

Yardım Türü	Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Kimler Faydalanır.	Evrak	Tutar	Ödeme Dönemi
ÖZEL AMAÇLI YARDIMLAR	Aşevleri	İşsizliğin ve yoksulluğun belirgin olarak yaşandığı yerlerde, yaşlı, engelli, kimsesiz ve muhtaç vatandaşlarımıza günlük sıcak yemek verilmektedir.	18 yaş üstü aile bireyi	Tüm Aile	TC Kimlik Kartı	Sıcak yemek şeklinde verilir.	Günlük
ÖZEL AMAÇLI YARDIMLAR	Afet/Acil Durum Yardımları	Deprem, sel, yangın gibi afetlerden zarar gören vatandaşlarımıza destek verilmektedir.	18 yaş üstü aile bireyi	Deprem, yangın, sel ve heyelan vb. durumlarda afetin ilk bir ayı için, muhtaçlık koşulu aranmaksızın, afetten etkilenen vatandaşların temel gereksinimleri karşılanır.	TC Kimlik Kartı	Afetin/Acil duruma göre oluşan ihtiyaçlar değerlendirilerek müteveli heyeti tarafından belirlenir.	İhtiyaç halinde ödenir.
ÖZEL AMAÇLI YARDIMLAR	Terör Zararı Yardımları	Terör olaylarından etkilenen fakir ve muhtaç durumda bulunan kişilerin acil gıda, giyim, yol, eğitim ve barınma gibi ihtiyaçları kapsamında yapılan yardımlardır.	18 yaş üstü aile bireyi	İkamet ettiği yerde terör olaylarından etkilenen vatandaşlar ile terör olaylarından dolayı göç etmek zorunda kalan vatandaşlar.	TC Kimlik Kartı	Müteveli Heyeti tarafından belirlenir (Usul ve esaslara göre hane başı yapılan yardım tutarı aylık 1.200 TL' yi aşamaz).	İhtiyaç halinde ödenir.

Yardım Türü	Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Kimler Faydalanır.	Evrak	Tutar	Ödeme Dönemi
ÖZEL AMAÇLI YARDIMLAR	Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardımı (SUY) Programı	SUY, AB tarafından finanse edilen ve BM Dünya Gıda Programı (WFP), Türk Kızılayı ve ASPB arasında oluşturulan ortaklıkla uygulanan bir yardım programıdır.	Başvurular SYDV' ler ve seçili il/ilçelerde kurulmuş olan Kızılay Hizmet Merkezleri aracılığıyla alınmaktadır.	Geçici barınma merkezleri dışında ikamet eden ve muhtaçlık, hanede sosyal güvence olmaması ve demografik kriterlerden en az birine uyması şartlarını sağlayan 99 ile başlayan kimlik numarasına sahip Suriyeliler ve diğer tüm yabancılar faydalanabilmektedir.	Kimlik Kartı (99 ile başlayan)	Hanedeki kişi başına 120 TL	Aylık ödeme yapılır.
ÖZEL AMAÇLI YARDIMLAR	Yabancılara Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) Programı	Yabancılara yönelik ŞEY, AB tarafından finanse edilen ve BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Türk Kızılayı, MEB ve ASPB arasında oluşturulan ortaklıkla uygulanan bir yardım programıdır.	Başvurular SYDV' ler ve seçili il/ilçelerde kurulmuş olan Kızılay Hizmet Merkezleri aracılığıyla alınmaktadır.	Geçici barınma merkezleri dışında ikamet eden, muhtaç, hanede sosyal güvence olmayan ve okulun açık olduğu dönemlerde 1 ayda 4 günden fazla (%80) devamsızlık yapmayan, MEB'de ve geçici eğitim merkezlerinde okuyan Suriyeliler ve diğer tüm yabancı çocuklar faydalanabilmektedir.	Kimlik Kartı (99 ile başlayan)	1. ile 8. Sınıf öğrencileri için; kız öğrencilere 40 TL, erkek öğrencilere 35 TL; 9. ile 12. sınıflar arası öğrenciler için; kız öğrencilere 60 TL, erkek öğrencilere 50 TL ödeme yapılmaktadır.	Sömestr başlarında birer kere olmak üzere, çocuk başı 100'er TL ekstra ödeme yapılması planlanmaktadır. 9 ay (2 ayda bir toplu)

IV. BÖLÜM

SALGIN DÖNEMİNDE SOSYAL YARDIM REHBERİ

Yardım Türü	Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Kimler Faydalanır.	Evrak	Tutar	Ödeme Dönemi
YAŞLI VE ENGELLİ YARDIMLARI	Yaşlılık Aylığı	Sosyal güvencesi olmayan ve kendisi ile eşinin ortalama geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan kişilere yapılır.	18 yaş üstü aile bireyi	65 yaş üstü vatandaşlar	TC Kimlik Kartı	672,81 TL	Aylık ödeme yapılır.
YAŞLI VE ENGELLİ YARDIMLARI	Engelli Aylığı	Sosyal güvencesi olmayan ve hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan kişilere yapılır.	18 yaş üstü aile bireyi	%40 ve üstü engelli raporu olan vatandaşlar	Sağlık Raporu TC Kimlik Kartı	%40-%69 için 537,09 TL %70 ve üzeri için 805,62 TL	Aylık ödeme yapılır.
YAŞLI VE ENGELLİ YARDIMLARI	Engelli Yakını Aylığı (18 Yaşından küçük engelliler)	Sosyal güvencesi olmayan ve hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (701,32 TL) az olan kişilere yapılır.	%40 ve üzeri engelli raporu olan vatandaşların, 18 yaş üstü aile bireyi	Engelli yakınları	Sağlık Raporu TC Kimlik Kartı	537,09 TL	Aylık ödeme yapılır.
YAŞLI VE ENGELLİ YARDIMLARI	Silikozis Hastalarına Yapılan Yardımlar	Silikozis hastalarına yapılan ödemelerdir. Mayıs 2011'e kadar 3 aylık sürede başvurular alınmıştır. Yeni başvuru alınmamaktadır.	18 yaş üstü aile bireyi	Silikozis nedeniyle meslekte kazanma gücünü kaybedenler	Sağlık Raporu TC Kimlik Kartı	%15-%34 iş kaybı: 1.160,50 TL %35-%54 iş kaybı: 1.326,30 TL %55 ve üzeri iş kaybı: 1.477,87 TL	Aylık ödeme yapılır.

Kaynak: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>

KAYNAKÇA

- Aile, Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı(30.04.2011). Kısa Çalışma ve Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Yönetmelik. Ankara: Resmi Gazete (27920 sayılı).
- AKTAY, N., ARICI, K., KAPLAN, E.T.S. (2013). İş Hukuku (Altıncı Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- ARIÖZ BOZKUŞ Ahsen. Genel Esaslarıyla Türk Hukukunda Vakıf Müessesesi ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları –Uzmanlık Tezi-
- Bulaşıcı Hastalıklar Sürveyans ve Kontrol Esasları Yönetmeliği
- Dünya Sağlık Örgütü. “WHO announces COVID-19 outbreak a pandemic”. <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/news/news/2020/3/who-announces-covid-19-outbreak-a-pandemic>. (Erişim: 25.03.2020).
- EROL, Serpil. “Hastane Enfeksiyonları Sürveyansı”. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, <http://www.ctf.edu.tr/stek/pdfs/60/6005.pdf>. (Erişim:28/03/2020).
- 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
- İçişleri Bakanlığı, 22/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).
- İçişleri Bakanlığı, 21/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).
- İçişleri Bakanlığı, 18/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).
- İçişleri Bakanlığı, 16/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).
- İçişleri Bakanlığı, 09/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).
- İçişleri Bakanlığı, 05/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).
- İçişleri Bakanlığı, 05/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).
- İçişleri Bakanlığı, 04/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).
- İçişleri Bakanlığı, 03/04/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).
- İçişleri Bakanlığı, 30/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).
- İçişleri Bakanlığı, 28/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:26/04/2020).
- İçişleri Bakanlığı, 28/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:28/03/2020).

KAYNAKÇA

- İçişleri Bakanlığı, 27/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:28/03/2020).
- İçişleri Bakanlığı, 26/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:28/03/2020).
- İçişleri Bakanlığı, 24/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:28/03/2020).
- İçişleri Bakanlığı, 22/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:28/03/2020).
- İçişleri Bakanlığı, 19/03/2020 Tarihli Genelge, www.icisleri.gov.tr. (Erişim:28/03/2020).
- 518 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği.
- 17/03/2020 tarih ve VUK-125/2020-4 sayılı 125 No'lu Vergi Usul Kanunu Sirküleri.
- 20/04/2020 tarih ve VUK-128/2020-7 sayılı 128 No'lu Vergi Usul Kanunu Sirküleri.
- 17/04/2020 tarih ve VUK-127/ 2020-6 sayılı 127 No'lu Vergi Usul Kanunu Sirküleri.
- 23/03/2020 tarih ve VUK-126/ 2020-5 sayılı 126 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Sirküleri.
- 22 Mart 2020 tarih ve 31076 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 26 Mart 2020 tarih ve Mükerrer 31080 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- DEMİRCİOĞLU, (2014). *Yargıtay Kararları Işığında Sorularla 4857 Sayılı İş Yasası (Üçüncü Baskı)*. İstanbul: Beta Basım.
- *Kısa Çalışma Ödeneği (2019)*. Erişim Adresi: <https://www.iskur.gov.tr/isveren/kisa-calisma-odeneği/> Erişim Tarihi: 25.03.2020
- Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, "Covid-19 (Sars-CoV2 Enfeksiyonu) Rehberi", <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/>. s. 8.
- SÜZEK, S. (2014). *İş Hukuku (Onuncu Baskı)*. İstanbul: Beta Basım.
- T.C. Yasalar. 4857 Sayılı İş Kanunu(10.06.2013). Ankara: Resmi Gazete (25134 Sayılı).
- T.C. Yasalar. 4447 Sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu(08.09.1999). Ankara: Resmi Gazete (25810 Sayılı).
- T.C. Yasalar. 7226 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun(26.02.2020). Ankara: Resmi Gazete (31080 Sayılı).
- T.C. Yasalar. 7244 Sayılı Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Ekonomik Ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (17.04.2020). Ankara: Resmi Gazete (31102 sayılı).
- Vikipedi, "Şiddetli akut solunum yolu sendromu", https://tr.wikipedia.org/wiki/Şiddetli_akut_solunum_yolu_sendromu#cite_note-4. (Erişim: 25/03/2020).
- 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu.
- 2022 sayılı 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun.

- 2018/3 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi.
- <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/sss/sosyal-yardimlar-genel-mudurlugu/2022-ayliklari/>
- <https://www.turkiye.gov.tr/acshb-pandemi-sosyal-destek-on-basvurusu>
- <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/2-milyon-300-bin-haneye-1-000-er-tl-nakdi-destek-odemeleri-basladi-1/>

VERGİ MÜFETİŞLERİ
DERNEĐİ

Cihan Sok. No: 13/7 Sıhhiye / ANKARA
Tel: 0.312 231 80 19 • Fax: 0.312 231 80 65
www.vmd.org.tr